

LUNDS
UNIVERSITET

Tak över huvudet - tillräckligt för en skälig levnadsnivå?

**En diskursanalytisk studie av begreppet “skälig
levnadsnivå” avseende bostadssituation i domstolsbeslut**

Ida Holgersson
Kajsa Larsson

Kandidatuppsats SOPA 63
VT 2021
Handledare: Lars Crusefalk

Abstract

Authors: Ida Holgersson & Kajsa Larsson

Title: A roof over your head - enough for a reasonable standard of living? - A discourse analytical study of the concept “reasonable standard of living” regarding housing situation in court decisions [translated title]

Supervisor: Lars Crusefalk

Assessor: Ulrika Levander

It is described in the preparatory work of the Social Services Act that a reasonable standard of living should be based on the prevailing conditions under which the individual lives. Because there is no specified description of the phrase, this entails interpretability of the phrase and therefore uncertainty about what it infers. The purpose of this study is to analyse the representation of the phrase “a reasonable standard of living” concerning individuals' housing situation in court decisions regarding housing aid as per chapter 4 §1 the Social Services Act. Making use of a qualitative discourse analysis, by analysing public legal documents, this thesis aims to shed light on various current discourses and what effect the different judgements by the authorities have on these discourses. To accomplish this, this study is based on 26 verdicts by the administrative Court of Appeal (Kammarrätten) during the years 2017-2021, involving a description of whether the individual has attained a reasonable standard of living. The main results of this study show two overarching discourses, (1) a temporary housing solution achieves a reasonable standard of living and (2) the responsibility to solve the housing situation lies primarily with the individual himself. The study also displays that the phrase is very much interpretable and not always completely unambiguous.

Key words: Reasonable standard of living, discourse theory, housing aid, the Social Services Act

Förord

Inledningsvis vill vi rikta tacksamhet till vår handledare Lars "Lasse" Crusefalk, för dina kloka tankar och värdefulla kommentarer. Det har varit både tydligt och roligt, med mycket peppande och positivitet. Tack för att du uppmuntrat oss att vara modiga i vårt uppsatsskrivande.

Vi vill även tacka Pia Kjellbom för hjälpen, att du bidrog med betydelsefull kunskap till vår studie. Tack till er som läst igenom och gett oss feedback när vi själva känt oss vilsna under uppsatsprocessen. Tack Axel, Daniel och Monika!

Slutligen vill vi tacka varandra för att alltid ha hållit varandras humör uppe under de mer tuffa stunderna och för ett otroligt bra samarbete.

1. Inledning	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Arbetsfördelning	6
2. Kunskapsläge	7
2.1 Lagens tolkningsbarhet	7
2.1.1 Socialtjänstlagen som ramlag	8
2.2 Bostadslöshet	9
2.3 Skälig levnadsnivå	10
3. Teoretiska utgångspunkter	12
3.1 Diskursanalys	12
3.1.1 Kritisk diskursanalys	12
3.1.2 Modalitet	13
3.2 Socialkonstruktivism	14
3.2.1 Socialkonstruktivismens grundpremiser	14
3.2.2 Kunskap och makt	14
3.3 Förmågemodellen	15
3.3.1 Grundläggande förmågor	15
3.3.2 Samhällets ansvar	16
4. Metod	17
4.1 Metodval	17
4.2 Urval	18
4.3 Tillvägagångssätt	19
4.4 Tillförlitlighet	21
4.5 Forskningsetiska överväganden	22
5. Resultat och analys	24
5.1 Stadigvarande eller temporärt	24
5.2 Barnperspektivet	28
5.3 Bostadslöshet	30
5.4 Sökområde	33
5.5 Instansernas funktion	37
5.5.1 Skiljaktigheter	37
5.5.2 Individens ansvar	39
6. Avslutande diskussion	42
Referenslista	46

1. Inledning

1.1 Problemformulering

När socialtjänstlagen (SoL) infördes var tanken med begreppet skälig levnadsnivå att individer som av olika skäl inte klarade av sin försörjning skulle tillförsäkras möjligheter att leva ett drägligt liv. Vad som skulle betraktas som skälig levnadsnivå beskrivs i förarbeten till lagen, där beaktning ska tas till den tid och de förhållanden vilka biståndstagaren lever under. Införandet av lagen innebar samtidigt att individens behov blev utgångspunkt för rätten till bistånd, till skillnad från tidigare. Med detta perspektiv stärktes biståndets status som en rättighet (Bergmark 2013, s. 23).

Socialtjänstlagen är en målinriktad ramlag, vilket innebär att specifika regleringar undviks i största möjliga mån och att verksamheten istället arbetar mot mål och delmål som anges i lagen. En anledning till detta sägs vara att lagen kan användas under en lång tid utan att någon väsentlig förändring i den krävs. Att detaljregleringar utelämnas så mycket som möjligt innebär dock att viktiga rekvisit i lagen, däribland rekvisitet skälig levnadsnivå, är diffusa. Det krävs då en viss utfyllnad för att få en påtaglig mening i varje enskilt fall. Detta medför att uttalanden i förarbeten samt domstolarnas bedömningar och Socialstyrelsens publikationer får större betydelse, i jämförelse med vad de skulle fått i en mer detaljerad reglering (SOU 2005:34).

Vad finns det då för riktlinjer att förhålla sig till gällande rekvisitet skälig levnadsnivå? Det krävs att den sökande inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå (SoL kap. 4 §1, SFS 2001:453). Innebörden av begreppet "skälig levnadsnivå" är inte helt entydigt och ger därför spelrum för skilda tolkningar och definitioner (Bergmark 2013, s. 24). Vad som anses vara skälig levnadsnivå är bundet till sin kontext och det som anses vara skäligt i ett fall behöver inte vara det i ett annat, då individers behov varierar och förändras över tid (Socialstyrelsen 2013, s. 21).

Bistånd i sig är mångfacetterat och kan beviljas i många olika former, däribland bistånd till boende. Individers boende påverkar i hög grad dess livssituation. Bostad är en social rättighet och målsättningen för bostadspolitikerna är att skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder till rimliga priser (Prop. 2000/01:26, s. 10ff.). Bostad är dessutom en

grundläggande mänsklig rättighet (FN 2008, s. 8). För familjer med svaga ekonomiska resurser eller utan resursstarka nätverk har bostadsfrågan under senare år blivit alltmer problematisk. Ekonomiska krav på den som skall teckna ett hyresavtal har blivit större samt priserna på bostäder har ökat (Moreno et al. 2017, s. 9). Enligt socialtjänstlagen ska socialnämndens arbete främja den enskildes rätt till bostad. Detta medför dock inte en *generell* rätt till bistånd till bostad, utom i särskilda fall (Boverket 2020), vilket innebär att det blir en tolkningsfråga huruvida en person har denna rätt till bistånd eller ej.

Med anledning av tolkningsutrymmet för vad som anses vara en skälig levnadsnivå är det stor vikt att analysera och synliggöra hur rådande diskurser ser ut kring begreppet i förhållande till detta. Eftersom individer har varierande behov och att skälig levnadsnivå ska ta sin utgångspunkt i de rådande förhållande individen lever under, så förändras således begreppet därefter. Detta bidrar till att beslutsfattande myndigheter får ett stort tolkningsutrymme och därav skapas en osäkerhet kring vad den sökande kan förvänta sig för utfall. "Skälig levnadsnivå" är ett begrepp som socialarbetare ofta stöter på i sitt arbete och det kan vara en svår distinktion att avgöra vad det omfattar. Genom att granska och analysera domstolsbeslut så bidrar denna studie till diskussionen kring hur begreppet framställs och används. Studien visar på begreppets komplexitet och bidrar till att diskursen kring begreppet kan fortsätta utmanas och utvecklas.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att analysera framställningen av begreppet "skälig levnadsnivå" i domstolsbeslut om bistånd enligt kap. 4 §1 SoL, avseende individers bostadssituation, för att synliggöra aktuella diskurser kring begreppet samt huruvida olika instansers bedömningar påverkar dessa diskurser.

- Hur framställs och tolkas begreppet skälig levnadsnivå i domarna i förhållande till de enskildas bostadssituation?
- Vilka diskurser kring begreppet "skälig levnadsnivå" avseende de enskildas bostadssituation kan identifieras i domarna?
- Vilka konsekvenser får de identifierade diskurserna vid bedömningar av enskildas rätt till bistånd?

1.3 Arbetsfördelning

Under uppsatsens gång har vi kompletterat varandra med olika kunskaper och perspektiv, vilket upplevs har gynnat oss i arbetet. Arbetsprocessen har bland annat bestått av att leta information på varsitt håll, för att sedan sammanstråla och diskutera vad vi har hittat. Vi har vid de tillfällen då det varit möjligt delat upp ansvarsområden, såsom att producera olika textavsnitt, för att sedan bearbeta dem tillsammans. Vi har varit noggranna med att gemensamt läsa igenom och kritiskt granska de olika textavsnitten. Vad gäller insamling och bearbetning av empirin har detta arbete utförts tillsammans. Det har varit viktigt att ständigt diskutera arbetets innehåll, med syftet att uppsatsen ska representeras jämnt av oss båda.

2. Kunskapsläge

I kommande avsnitt presenteras relevant forskning i relation till studiens syfte. Under insamlingen av tidigare forskning användes ett antal olika databaser till vårt förfogande, närmare bestämt Libris, Swepub och Lubsearch. Sökord som använts är bland annat skälig levnadsnivå, socialtjänstlagen, bistånd, ramlag, reasonable standard of living, legal discourse. Vidare har vi letat efter forskning som nyttjats i tidigare studier och därigenom kommit i kontakt med ytterligare relevant forskning. För att få vägledning och förslag kring forskning och litteratur togs även kontakt med sakkunnig inom ämnet, Pia Kjellbom. Kjellbom är tydligt etablerad på området och har publicerat en mängd forskning som berör det ämne vår studie syftar att undersöka.

2.1 Lagens tolkningsbarhet

Tidigare forskning visar på att det förekommer svårigheter i att finna entydiga och fasta definitioner i lagen, då diskursen ständigt förändras. Ett exempel på detta visar Andersson (2006), där forskaren menar att det genom att anta olika angreppssätt går att granska rättens framställning av ett fenomen. Eftersom språk och kommunikation är en grundsten inom rätten, bör det vara möjligt att kunna skapa insikt i hur diskursens förändringar kan avläsas och medvetandegöras. Med andra ord förklarar forskaren att en jurist inte nödvändigtvis är fastlåst i ett system, denne har snarare möjlighet att genom den föränderliga diskursen själv vara med och skapa den rättsliga diskursen och styra om det rättsliga språket (Andersson 2006, s. 13f.).

De skrivna regler och principer som kan utläsas i lagar och domar ter sig många gånger som fasta och svåra att förändra. Trots detta menar forskaren, sett ur den föränderliga diskursens perspektiv, att det är svårt att fastställa regler och principer. Lagstiftare och domstolar söker ofta att finna entydiga ord och formuleringar för hur rätten ska kunna beskriva olika situationer, vilket Andersson (2006, s. 45) menar kan vara komplicerat, då diskursen är föränderlig. Med hjälp av språkteori är det möjligt att bilda förståelse för lagars och rättsargumentationens förändring. Forskaren poängterar dock att en viktig reflektion att bära med sig är att den entydighet som rätten eftersträvar är en konstruktion baserad på den rådande diskursen.

2.1.1 Socialtjänstlagen som ramlag

Det rådande kunskapsläget är överens om att det faktum att socialtjänstlagen är en ramlag skapar ett stort tolkningsutrymme, vilket bidrar med en brist på förutsägbarhet och svårigheter i att tolka lagen. Med utgångspunkt i socialnämnder och förvaltningsdomstolars samtliga instanser har Svensson (2000) undersökt tillämpningen av målsättningsparagraferna i bistånds- och funktionshinderfrågor. Syftet med studien har varit att öka förståelsen för hur målsättningsparagraferna tillämpats och att undersöka om dessa varit mål- eller normrationella. Svensson (2000, s. 99) förklarar att verksamheter där normen utgår från att bistånd är en rättighet för den enskilde, är sådana som präglas av normrationalitet. En verksamhet som istället präglas av målrationalitet är en där den ledande principen är helhetssyn samt att ta hänsyn till individens behov (Svensson 2000, s. 98).

En slutsats som dras i studien är att i faktiska tillämpningar av målsättningsformuleringarna har karaktären av argumentationen fortsatt vara målrational, i avgöranden avseende bistånd. I biståndsbedömningarna kvarstår en förhållandevis stor tolkningsbarhet och subjektivitet. Forskaren menar att denna tolkningsbarhet kan förklaras med att det är oerhört svårt att konstruera acceptabla normer, även om viljan till det skulle finnas. Att göra en generell bedömning kring vilken rätt den enskilde ska ha i fråga om olika former av bistånd är svårt att bestämma och eventuella normer skulle i sådana fall bli fyrkantiga (Svensson 2000, s. 310).

Med fokus på individnivån analyserar Kjellbom (2017) socialtjänstlagen ur ett ram- och rättighetslagsperspektiv samt hur konsekvenserna av detta ser ut för den enskilde. Kjellbom (2017, s. 117) kommer bland annat fram till att socialtjänstlagen, ur ett individperspektiv, i första hand kan karaktäriseras som en målinriktad rättighetslag. Detta innebär i praktiken att domstolar och socialtjänst vid tillfällena behandlar lagbestämmelser som tolkningsbara med otydliga eller obefintliga gränser. Konsekvenserna av detta menar Kjellbom (2017, s. 117) bland annat blir att individperspektivet försvinner och enskilda personer behandlas inte som självständiga rättighetsbärare med individuella behov. Trots sjutton år mellan Svenssons (2000) och Kjellboms (2017) studier, står faktumet kvar att socialtjänstlagen skapar stora tolkningsutrymmen.

Vidare har Kjellbom (2014) även skrivit en avhandling med syfte att analysera vad som anses vara rätt sätt för socialtjänsten att hantera ärenden med personer som riskerar en

påtvingad avflyttning från en hyresbostad. En av studiens slutsatser är att kritik som emellertid riktats mot att socialtjänstlagen är utformad som en ramlag, är bristen på förutsägbarhet kring lagens konkreta innehåll. Begreppet "mål" är omfattande och används i syfte att vägleda, inte gränssätta, och för att beskriva vad som ska åstadkommas med ramlagen. Detta, menar Kjellbom (2014, s. 42), medför att förutsägbarheten brister, då tolkningsutrymmet som tillkommer en ramlag vid tillämpning ibland näst intill är obegränsad, så länge det går att motivera beslutet i förhållande till i lagen angivet mål.

2.2 Bostadslöshet

Forskning som berör individers bostadssituation framförs bland annat av Alexius och Kjellbom (2012), i en studie med fokus på vilka socialrättsliga principer som aktualiseras när individer riskerar att vräkas från sin bostad, till följd av hyresskulder. Syftet med studien är att fördjupa förståelsen för tolkningssvårigheter i det socialrättsliga beslutsfattandet. En slutsats i studien är att socialförvaltningen har en generell skyldighet att se till så att de personer som saknar och söker efter fast bostad, får någon slags bostad. Bostaden ska inte blott vara ett tak-över-huvudet, då skälig levnadsnivå utgår från levnadsstandarden hos låginkomsttagare. Sett till hur denna levnadsstandard ser ut, menar Alexius och Kjellbom (2012, s. 294), att låginkomsttagare normalt sett inte bor på härbärke, akutboende eller som inneboende hos bekanta, mer än tillfälligt.

Med detta i åtanke bör därför inte skälig levnadsnivå bedömas vara tak-över-huvudet heller. Forskarna kommer fram till att socialtjänsten har en skyldighet att på längre sikt vara behjälpliga till de individer som behöver, inte bara ett boende, utan en bostad. Även Högsta förvaltningsdomstolen har, genom fast praxis, kommit fram till att socialtjänsten är skyldiga att tillhandahålla en bostad till enskilda, i fall då personen är helt bostadslös eller har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad (Alexius & Kjellbom 2012, s. 294).

Med en annan utgångspunkt beskriver Sahlin (2013) hemlöshet som ett resultat av politiska val och beslut, där artikeln belyser olika diskurser som präglar synen på hemlösa i Sverige. I artikeln presenteras fyra olika modeller som uppkommit för att motverka bostads- och hemlöshet i Sverige. Dessa modeller har framträtt under olika tidsperioder och har därmed haft skiftande fokus, vilket i sin tur har bidragit till att bostadslösa samt samhällets ansvar för dessa, betraktats och framställts på olika sätt (Sahlin 2013, s. 62f.).

Ett hem kan beskrivas dels som en fysisk dimension, vilken utgörs av bostadens kvalitet, dels som en rättslig dimension där individens rätt att förfoga över den avses. Genom att definiera vilken grad av rätt till, samt vilken kvalitet på ett boende som krävs för att det ska kallas någons hem, går det att bestämma vilka som räknas som hemlösa (Sahlin 2013, s. 53f.). Forskaren beskriver att både standarden på bostäder samt egenkontroll över bostaden har ökat det senaste seklet och framhåller att det exempelvis är betydligt vanligare idag att både barn och vuxna har egna rum än förr (Sahlin 2013, s. 56f.). Den rumsliga och den rättsliga dimensionen av en normal bostad, liksom synen på vem som kan göra anspråk på en sådan, har med andra ord förändrats över tid. Även om många av den sekundära bostadsmarknadens hyresgäster idag har bostäder av rimlig kvalitet, menar Sahlin (2013, s. 63) att de saknar den rätt till den egna bostaden som vanligtvis utmärker ett hem.

Även om Alexius och Kjellbom (2012) i sin forskning belyser vad en skälig bostad innefattar, till skillnad från Sahlin (2013) som diskuterar bostadslöshet och dess orsaker, lyfter de både fram i sina texter vikten av individens rätt till bostad.

2.3 Skälig levnadsnivå

I sin studie har Svensson (2000, s. 329) haft begreppet skälig levnadsnivå som en central punkt. Forskaren beskriver i sin tur att begreppet anger den nivå till vilken hjälpinsatsen ska nå upp till. Vad gäller den konkreta innebörden av skälig levnadsnivå, har studien kommit fram till att begreppet har en så kallad 'hård kärna'. Detta innebär att det på förhand går att säga - i de fall som gäller ekonomiskt bistånd - att den som helt saknar medel för sin försörjning, här har rätt till ett visst belopp. I övrigt finns det inget bistånd där det på förhand går att säga att den sökande, under specifika förutsättningar, har rätt till det exakta biståndet (Svensson 2000, s. 329f.).

Faktumet att statsmakterna talar om bistånd som en *rättighet* ställer sig Svensson (ibid.) kritisk till. Till skillnad från Kjellbom (2014; 2017), som i sin tidigare forskning beskriver att socialtjänstlagen karaktäriseras och framställs som en rättighetslag, menar Svensson (2000, s. 331) att ordet rättighet förpliktigar. Forskaren ställer sig frågan om lagstiftningen lever upp till de krav som en bör kunna ställa om en talar om biståndet som en rättighet. Synen på biståndet som en rättighet har skiftat under olika tidsperioder och den svenska sociallagstiftningen har påverkats i olika hög grad av de skilda synsätten. En viktig

faktor till detta ifrågasättande av socialtjänstlagen, och specifikt biståndsparagrafen, menar forskaren är dess behovsbedömning och på vilket sätt denna går till.

En förutsättning för att avgöra om en behovsbedömning i en paragraf är av en rättighetskaraktär är huruvida behovet kan fastställas på ett objektivet sätt eller ej. Om inte så är fallet, kommer behovsbedömningen att framstå som helt i beslutsfattarens händer, dock med begränsningar på vad som är möjligt att göra och inte. Som exempel ger Svensson (2000, s. 331) att den som saknar en bostad självklart måste ha någonstans att bo och detta behov inte försvinner. Men redan i nästa steg, där det blir fråga om vilken standard på boendet som den sökande har rätt till, inträder en osäkerhet och den enskilde kommer inte kunna kräva att boendet ser ut på ett visst sätt (Svensson 2000, s. 332). Då det i biståndsparagrafen saknas en beskrivning av vilka specifika omständigheter som krävs för att den sökande ska ha rätt till det sökta biståndet, är den enskildes rätt beroende av beslutsfattarens prövning.

3. Teoretiska utgångspunkter

Denna studies teoretiska utgångspunkter tar sin grund i bland annat ett kritiskt diskursanalytiskt perspektiv, där fokus läggs på analysbegreppet modalitet. Detta för att kunna analysera texter och för att kunna granska användningen av ord och fraser. Vidare kommer ett socialkonstruktivistiskt perspektiv att presenteras, vilket tar sin grund i en kritisk syn på vad som anses vara förgivettaget i relation till en viss kunskap, hur detta påverkas av en given kontext och att kunskap i sig skapas och reproduceras i interaktion mellan individer. Genom detta synsätt kan vi skapa en förståelse för användningen av begreppet skälig levnadsnivå i relation till individers bostadssituation.

Slutligen presenteras Nussbaums förmågemodell med tillhörande begrepp, vilket bidrar med ett sätt att utvärdera människors livskvalitet samt vilka redskap som individer behöver för att kunna uppnå denna. Denna teori är behjälplig med att förstå vad som behövs för att uppnå en skälig levnadsnivå. Teorierna och begrepp kommer att presenteras nedan.

3.1 Diskursanalys

Ett diskursanalytiskt angreppssätt innebär en metod för analys av material, men även teoretisk och metodologisk helhetssyn (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 10). Teori och metod är i en diskursanalys starkt sammanlänkade och därför används diskursanalys i denna studie som båda delar. I detta avsnitt diskuteras diskursanalys ur ett teoretiskt perspektiv samt hur detta kan bidra till att uppnå studiens syfte. Att bidra till studiens analys med olika perspektiv, annat än det diskursanalytiska, tillskrivs även ett visst värde, då olika perspektiv ger olika former av inblick för området. Tillsammans ger även olika perspektiv en bredare förståelse för ämnet (ibid.).

3.1.1 Kritisk diskursanalys

Huvudtanken i diskursteori är att sociala fenomen aldrig blir fullständiga eller färdiga. Det är en oupphörlig diskussion om definitioner av sociala fenomen, som resulterar i sociala konsekvenser. Det är därför diskursanalytikers uppgift att studera dessa sociala fenomen, med syfte att etablera största möjliga entydighet i de medförande diskussionerna (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 31). Att analysera en text är dock inte tillräckligt som diskursanalys, eftersom det då saknas aspekten av förbindelserna mellan texterna och de samhällsliga och kulturella processerna och strukturerna. Det krävs istället att anta ytterligare

vetenskapliga perspektiv, genom att kombinera textanalys och social analys (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 72).

Det som benämns som kritisk diskursteori har olika inriktningar, utvecklat av olika teoretiker. Den form av kritisk diskursanalys som vi valt att fokusera på är utifrån lingvisten Fairclough, beskriven av Phillips och Winther Jørgensen (2000). Enligt Phillips och Winther Jørgensen (2000, s. 13) betonar Fairclough att diskursen bidrar till att skapa och upprätthålla den sociala världen, men även att den sociala världen är vad som skapar diskursen. Diskursen är dessutom bara en av många aspekter av alla sociala fenomen, vilket enligt författarna är den största skillnaden mellan Faircloughs perspektiv på diskursanalys och kritisk diskursanalys i övrigt. Diskurs står nämligen i ett dialektiskt förhållande till andra sociala dimensioner (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 71), vilket innebär att olika perspektiv ställs emot varandra för att komma fram till nya insikter.

3.1.2 Modalitet

Ett av flera redskap som presenteras för att analysera texter är genom att granska *modalitet* (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 87). Modalitet betyder "sätt" och i analyser av modalitet läggs fokus på talarens grad av instämmande i en sats. Olika sätt att formulera en mening på innebär olika modaliteter där talaren förbinds till sitt påstående på olika sätt. Beroende på modaliteten i påståendet alstras olika konsekvenser för diskursens konstruktion av både sociala relationer och kunskaps- och betydelsesystem (ibid.). Genom att använda modalitet som analysredskap är det möjligt att synliggöra hur diskursen kan påverkas av hur en mening komponeras och framställs. Nedan beskrivs ett antal exempel på modaliteter (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 88).

Det första är modalitet som sanning. En talare kan formulera sig som att denne fullständigt instämmer i sitt påstående. Satsen framställs som en bestämd kunskap, att den är sann och självklar, till skillnad från en sats som uttrycker mer eller mindre osäkerhet. Exempelvis "en hyresvärd kommer att kräva en deposition" kontra "en hyresvärd kan komma att kräva en deposition". Modalitet kan även uttryckas genom intonation, vilket innebär att talaren uttrycker sig med en viss distans till påståendet, exempelvis genom att använda sig av "liksom" eller "lite" i satsen (ibid.).

3.2 Socialkonstruktivism

3.2.1 *Socialkonstruktivismens grundpremiser*

Det socialkonstruktivistiska perspektivet intar en kritisk inställning till självklar kunskap. Kunskap ses inte som en objektiv spegling av verkligheten och går således emot tanken om att kunskap kan observeras. Socialkonstruktivismen menar istället att våra tolkningar av omvärlden är en produkt av vårt sätt att kategorisera (Burr 2015, s. 2f.). De kategorier och begrepp som används är bundna till var och när en individ lever och kan således förändras över tid och rum (Burr 2015, s. 4). Sätten att förstå världen på är inte bara specifika till den tid, kultur och historiska kontext som den skapats i, utan är även en produkt av den specifika sociala ordning som råder i just den kontexten (ibid.).

All social interaktion, däribland språket, är av intresse inom socialkonstruktivismen, då en premis inom synsättet är att kunskap skapas genom interaktion mellan människor. Således finns en idé om att våra värderingar och synsätt produceras och reproduceras i social interaktion (Burr 2015, s. 4f.). En annan premis inom perspektivet är att det finns ett samband mellan kunskap och social handling (Burr 2015, s. 5). Detta innebär att existerande kunskap och tankesystem påverkar människors handlingar, då de skapar ramar för vad som är socialt önskvärt och möjligt att göra. Våra konstruktioner av världen är därför också bundna till maktförhållanden, då de bidrar med konsekvenser för vad det är tillåtet för olika individer att göra samt hur de kan behandla andra (ibid.).

3.2.2 *Kunskap och makt*

Kunskap i förhållande till makt beskrivs av Burr (2015, s. 80), med utgångspunkt från Foucaults perspektiv. Utifrån detta är kunskap ett begrepp som är nära bundet till makt. Vad diskursen innebär beror på den tid som den sociala praktiken äger rum, den är föränderlig över tid. Vad en person kan eller inte kan göra samt vilka rättigheter och skyldigheter denne har, är beroende av vad som ses som sann kunskap i det rådande skedet. Vad som betraktas som kunskap i dagens läge påverkar den rådande diskursen i samhället och därmed påverkas även makten att agera på olika vis. Genom att använda oss av diskurser kan vi utöva makt och på så vis blir våra handlingar rättfärdigande samt presenteras som acceptabla.

Att makt är en form av ägodel, något en kan ha, är enligt detta perspektiv något som inte stämmer (ibid.). Det är inget som enbart vissa människor har, det är snarare ett resultat av

en diskurs. Att utöva makt beskrivs istället som att definiera världen eller en person på ett sådant sätt som rättfärdigar sociala handlingar. Genom att formulera eller presentera olika fenomen på ett visst sätt, skapas en form av kunskap. Med denna kunskap kommer även makt. Att konstruera världen genom att använda sig av denna makt, och därmed att producera kunskap, kan föra med sig en ojämlikhet i samhället. Denna syn på makt innebär dock att diskurser är föränderliga (Burr 2015, s. 81). Diskurser skapas av samhället, först när samhället ställer sig emot en diskurs kommer den att förändras.

Genom att använda det socialkonstruktivistiska perspektivet i denna studie går det att granska vad samhällets värderingar och synsätt har för påverkan på kunskap och tanke-system. Det är även möjligt att skapa förståelse för hur denna kunskap hänger ihop med makt och vad för effekter detta har på den aktuella diskursen.

3.3 Förmågemodellen

3.3.1 Grundläggande förmågor

Den grundläggande idén bakom förmågemodellen är tanken att mänskligt välbefinnande bäst förstås i termer av förmågor, vad individen har möjlighet att göra och vara. Förmågemodellen definieras således som en modell för utvärdering av livskvalitet och grundläggande social rättvisa. Den utgår från varje person som ett mål, där fokus inte läggs på det totala eller genomsnittliga välbefinnandet, utan de tillgängliga möjligheterna varje enskild person har (Nussbaum 2011, s. 27f.).

Modellen består av ett flertal olika kategorier, vilka benämns som förmågor (ibid.). Förmågor är svaret på vad en enskild person skulle kunna göra, med andra ord människans möjligheter att välja och agera. Förmågorna är individuella och har som mål att skapa förutsättningar för var och en. Detta innebär i sin tur det inte går att tillfredsställa behovet av en förmåga genom att ge mer av en annan, då alla är unika och värdefulla i sig (Nussbaum 2011, s. 44). Förmågan som är mest intressant för studiens syfte är fysisk hälsa, vilken innefattas av att kunna ha en god hälsa, få tillräckligt med näring samt att ha en fullgod bostad (Nussbaum 2011, s. 41). Med andra ord krävs det, enligt Nussbaum, bland annat en fullgod bostad för att det ska vara möjligt för en individ att uppnå ett människovärdigt liv.

3.3.2 Samhällets ansvar

Förmågorna ses till olika områden av det mänskliga livet och kan beskrivas som komponenter som krävs för att nå ett människovärdigt liv. Som minimum krävs att en människa tar sig över en skäligen tröskelnivå inom dessa områden och målet är i sin tur att varje människa ska ta sig över dessa. Offentliga aktörer har här till uppgift att bistå människor med stöd och tillhandahålla redskap för att det ska kunna realiseras (Nussbaum 2011, s. 41). Författaren poängterar dock att dessa offentliga aktörer inte ska *styra* människor, utan att den ska förse dem med valmöjligheter som de själva får besluta om hur de ska bemöta och agera utifrån (Nussbaum 2011, s. 103).

I sin teori lägger Nussbaum (2011, s. 169ff.) stor vikt på att ett samhälls grundstruktur, vilket innefattar dess grundläggande politiska principer tillsammans med den institutionella strukturen de inordnas i, ska garantera en miniminivå av de centrala förmågorna. Offentliga aktörer har enligt författaren skyldighet att skydda och garantera förmågorna med hjälp av lagstiftning och politiska beslut. Existensen av rättigheter ger aktören en uppgift och en central del av den blir att trygga människors förmågor.

Förmågemodellen har även utvecklats med hjälp av nya begrepp, varav ett benämns som *förmågesäkerhet* (Nussbaum 2011, s. 51f.). Detta innebär att individen inte bara måste ges förmågor, utan ge dem på ett sådant sätt att de kan räkna med dem även i framtiden. Trygga framtidsutsikter är av stor betydelse för att individer ska kunna använda och ha glädje av förmågorna i modellen. Förmågesäkerhet är menat att tillföra en viss trygghet till individen, varpå vi måste fråga oss själva i vilken utsträckning som varje förmåga faktiskt är skyddad mot maktmissbruk. Ett vanligt sätt för aktörer att främja detta är genom att anta en skriftlig lag, med syftet att tillförsäkra att individers förmågor ges skydd (ibid.).

För att få en djupare förståelse för studiens empiri har ovan nämnda teoretiska utgångspunkter använts. Detta för att synliggöra aktuella diskurser kring begreppet samt för att undersöka hur olika instansers bedömningar påverkar dessa diskurser. Sammanfattningsvis består dessa utgångspunkter av diskursanalys och analysredskapet modalitet, socialkonstruktivism där begreppen kunskap och makt ingår samt förmågemodellen med det tillhörande begreppet förmågesäkerhet.

4. Metod

I kommande avsnitt presenteras metodiken i studien samt förklaringar till val som gjorts under undersökningens gång. Detta inkluderar valet av metod, hur urvalsförfarandet har gått till, den empiriska insamlingens genomförande och hantering, metodens tillförlitlighet samt etiska överväganden som gjorts.

4.1 Metodval

Med hänsyn till studiens forskningsfråga är en kvalitativ ansats mer lämplig än en kvantitativ, då kvalitativ forskning syftar till att ge en djupare förståelse för ett fenomen snarare än att generera mätbara data (Ahrne & Svensson 2015, s. 9f.) Hur vi talar om företeelser och de praktiker vi utvecklar kring dem, påverkar hur vi ser på dessa. Med hjälp av språket delar vi in och tolkar omvärlden, detta kan i sin tur innebära konkreta konsekvenser för enskilda individer. Språket kring ett fenomen förändras över tid och därmed ändras även diskursen för fenomenet över tid (Boréus 2015, s. 177), därav valet av att genomföra en diskursanalys.

Kritisk diskursanalys, en diskursanalys med en samhälls- och maktkritisk utgångspunkt, beskrivs av Boréus (2015, s. 179) ha utvecklats av bland annat lingvisten Fairclough. Enligt författaren menar Fairclough att språkets roll påverkar andra sociala praktiker i samhället, men även vice versa; att andra, icke-språkliga, praktiker påverkar de språkliga praktikerna. Att använda diskursanalys som metod gör det möjligt att undersöka språkanvändningen i sitt sociala sammanhang (Boréus 2015, s. 179f.). En avgränsning görs till ett sammanhang och därefter går det att utläsa teman. I denna studie har avgränsningen gjorts till att granska diskursen kring begreppet "skälig levnadsnivå", för att vidare hitta teman i texterna.

Genom att analysera framställningen och användningen av ett specifikt begrepp är det genom diskursanalys möjligt att synliggöra maktförhållanden och tolkningsföreträden. Att granska domstolsbeslut ger möjligheten att få en djupare förståelse för hur beslutsfattande myndigheter framställer begreppet "skälig levnadsnivå". En diskursanalys ger en bild av hur diskursen formar begreppet, det sätter begreppet i ett samhälleligt sammanhang samt fördjupar förståelsen av hur det kontextualiseras. Genom att analysera domstolsbeslut undersöker vi hur myndigheters beskrivningar av begreppet kan bidra till att skapa och

vidmakthålla vissa kategoriseringar. En begränsning som finns med textanalys är att det inte finns möjlighet att få mer information eller förtydliganden från texterna.

4.2 Urval

Denna studie utgår från ett målstyrt urval. Ett målstyrt urval kännetecknas av att det material som ska analyseras väljs ut på ett strategiskt sätt, för att säkerställa att materialet är relevant för de forskningsfrågor som formulerats (Bryman 2018, s. 498). I kvalitativ forskning krävs en avgränsning av empirin, eftersom det oftast är begränsat med material som studeras. Det gäller att urskilja material som är så relevant och rikt på empirisk information som möjligt, gentemot undersökningens forskningsfrågor (Lind 2019, s. 130).

I undersökningen beslutade vi oss för att använda den juridiska databasen Juno, för att hitta empiri, där sökfrasen avgränsats till "SoL 4 §1 skälig levnads* bostad". Denna sökning motiveras av syftet att få fram domar som behandlar relevanta aspekter för vår forskningsfråga. När vi prövat vår sökning har ett begränsat antal avgöranden från högsta förvaltningsdomstolen presenterats, medan sökningen i näst högsta instans, det vill säga kammarrätten, resulterat i allt fler resultat. Med denna bakgrund valde vi att använda oss av avgöranden från kammarrätten i undersökningen. Dessa avgöranden innehåller en tidigare instans bedömning, vilket gör att materialet kan betraktas som mer rättssäkert. Dessutom har sökningen begränsats till åren 2017–2021, då studien ämnar undersöka hur begreppet tar sig i uttryck i rådande diskurs.

En viktig del av ett målstyrt urval menar Bryman (2018, s. 497) är att forskaren bör vara medveten om vilka kriterier som ska vara uppfyllda för att kunna avgöra vilket material som ska tas med samt uteslutas. Vi beslutade oss för att domarna som skulle ingå i studien behövde uppfylla ett antal kriterier, däribland att de skulle innehålla en beskrivning av hur en skälig levnadsnivå uppnåtts eller inte. Ett annat kriterium var att domarna skulle beröra fall där den sökande ansökt om bistånd till bostad. Vi valde i sökningen att utesluta särskilda samt skyddade boenden i vår sökning, med motiveringen att individens behov av dessa ser annorlunda ut och därmed resoneras kring på ett annat sätt. Avseende särskilda boenden samt skyddade, grundas resonemangen kring biståndet i hjälpbehov respektive skyddsbehov. Detta i jämförelse med ordinära boenden, där resonemangen snarare utgår från att den enskilde har förutsättningar att leva i en ordinär bostad. Beskrivningen av "skälig levnadsnivå" blir annorlunda beroende på typen av boende, vi valde därför att lägga fokus på ordinära boenden.

Sökningen gav oss 848 resultat, där vi valde att gå igenom de första 250 domarna och sortera bort dem som inte var av relevans, i enlighet med de kriterier som satts upp. Vi valde även att genomgå två sorteringar för att försäkra oss om att domarna passar studiens syfte. Första sorteringen resulterade i 38 domar av relevans, efter andra slutade det i 26 domar. Målet innan genomförandet av sökningen var att använda oss av cirka 30 domar i vår analys, då vi ansåg att detta var ett rimligt antal med hänsyn till studiens storlek. Motiveringen för detta är att ha tillräckligt med underlag för att fördjupa sig i fenomenet, men också att upptäcka om det förekommer skillnader och likheter i hur begreppet beskrivs i de olika domarna. Ett begränsat antal domar ger möjlighet att noggrant granska under vilka omständigheter och grunder överklaganden av bistånd avslagits respektive bifallits. Därmed får vi en bild av vilka behov avseende bostadssituation som innefattas samt utesluts av begreppet "skälig levnadsnivå". Anledningen till att vi inte gick igenom alla 848 domar som dök upp i sökningen är att antalet relevanta domar hade varit för högt.

Sökningsprocessen bestod även av testning av andra sökningar, med annorlunda avgränsningar än det studien slutligen utmynnat i. Sökningen testades att genomföras med sökfrasen "SoL 4 §1 skälig levnads*", men vi valde därefter att lägga till ordet "bostad". Detta gjordes då vi upptäckte att det var en stor skillnad i antalet relevanta domar med dessa sökfraser. Vi prövade även att specificera vår sökning till en av fyra kammarrätter i Sverige, men upptäckte efter en initial granskning av framtaget material att antalet relevanta domar var för få. Resonemanget vi landade i var istället att alla domstolar ska döma efter lika villkor och därför krävs inte denna avgränsning, då vi vill få en bred bild av hur begreppet tas till uttryck.

4.3 Tillvägagångssätt

Att bearbeta empiri i kvalitativ forskning kan brytas ner i tre steg: *sortering*, *reducering* och *argumentation* (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 220). Under den första fasen, sorteringsfasen, är det viktigt att säkerställa en viss överblickbarhet av sitt material. I en diskursanalys är det fördelaktigt att göra detta för att få en bild av vad som är av betydelse i den diskurs som ska analyseras (Boréus 2015, s. 185). Det viktiga är inte mängden insamlade data, utan variationen och innebörden av denna. Här gäller det att bli förtrogen med sitt material, läsa och gå igenom det flertalet gånger samt sortera det (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 220ff.).

Under sorteringsfasen lästes empirin igenom flertalet gånger med syfte att bekanta oss med materialet och därefter påbörjades en initial kodning. Den initiala kodningen bestod av att gemensamt läsa igenom materialet och samtidigt anteckna spontana tankar samt markera ord och meningar av relevans. Allt eftersom saker och ting återkom, kunde en kodning utformas och mönster började ta form (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 224). Vi fokuserade i den initiala kodningen på hur begreppet "skälig levnadsnivå" skildras och framställs i domarna, avseende bostadssituation. Detta för att kunna urskilja återkommande mönster, men även likheter och skillnader i begreppets framställning.

Reducering, nästa steg i bearbetningen av empirin, avser att begränsa det insamlade materialet. Under reduceringsfasen är det av betydelse att forskaren är medveten om att allt material inte kommer att kunna presenteras i studien, samtidigt som det är viktigt att inte ge en missvisande bild av materialets helhet (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 228). I denna studie bestod reduceringsfasen av att välja ut intressanta diskurser kopplade till undersökningens syfte och frågeställningar. Då diskursanalys syftar till att undersöka språk och språkanvändning (Boréus 2015, s. 177), har vi valt att lyfta fram olika formuleringar kring begreppet "skälig levnadsnivå" avseende bostadssituation. Vi vill genom detta skapa en förståelse för begreppets användning och belysa aktuella diskurser. Tanken med studien är även att uppmärksamma det som *inte* skrivs och faller utanför begreppet och därmed det som inte ryms inom diskursen. För att få en god representation av materialet har vi fokuserat på domar där det går att urskilja mönster och likheter i beskrivningar av begreppet, men även skillnader, för att skapa en intressant diskussion.

Det sista steget i bearbetningen är argumentation. Syftet med detta är att koppla den bearbetade empirin till teorier och forskning, samtidigt som skapandet av en självständig argumentation ska ha för avsikt att bidra till ämnesområdet. Under denna fas ska forskaren argumentera med hjälp av sitt material och formulera upptäckter med hjälp av teoretiska begrepp (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 232). Vi har i denna studie sammanfattat upptäckter under respektive teman med hjälp av relevanta återgivningar och citat från domarna. Detta har sedan diskuterats och problematiserats med hjälp av analytiska begrepp, teorier samt tidigare forskning, med syftet att bidra till diskussionen kring begreppet "skälig levnadsnivå".

4.4 Tillförlitlighet

Enligt Bergström och Boréus (2012, s. 405f.) kan intersubjektivitet ses som ett krav inom diskursanalys för att uppnå reliabilitet. I en diskursanalys är en viktig utgångspunkt att vara tydlig med att beskriva hur ett visst resultat framkommit. Detta gynnar i sin tur möjligheten för god intersubjektivitet: detaljerade och noggranna förklaringar avseende hur forskaren gått tillväga i undersökningen bidrar till ökade möjligheter för utomstående att nå samma resultat (ibid.). För att uppnå detta har vi under arbetets gång strävat efter att vara transparenta i återgivningen av hur vi genomfört olika steg i studien samt i redovisningen av studiens resultat, så att läsaren kan följa hur vår tolkningsprocess gått till.

Ett annat krav för att uppnå reliabilitet är noggrannhet (Bergström & Boréus 2012, s. 406). Då diskursanalysen undersöker språkliga ordningar, har forskaren till uppgift att förstå hur dessa diskurser verkar i det unika sociala sammanhang som undersöks. Här är det av vikt att motivera vilka tolkningar som görs för att uppnå reliabilitet. Vi har i analysen varit noga med att återge representativa exempel från empirin samt redogörelser för den tolkning som binder samman analytiska påståenden och specifika textutdrag. På det sättet har analysens väg från diskursiva data till slutsatser styrkts och bekräftats (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 123) och våra tolkningar synliggjorts.

Att låta citat från det analyserade materialet få en framträdande roll, bidrar till att undersökningen i en diskursanalys blir mer transparent. I likhet med reliabiliteten, gynnar detta validiteten (Bergström & Boréus 2012, s. 406). Att fastställa validiteten kan dessutom bedömas utifrån analysens fruktbarhet. Med detta menas analysens förmåga att förklara samt generera i nya förklaringar (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 123). I denna studie genomförs detta genom att återge relevanta citat och utveckla dessa, för att sedan analysera dem med hjälp av passande teorier för att generera ny kunskap.

Inom diskursanalysen läggs stor vikt vid att forskaren är medveten om och redogör för att resultatet av studien inte är verklighetens sanning, utan att det är en av många möjliga tolkningar av den (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 112). Vidare beskriver författarna begreppet reflexivitet, ett uttryck för detta kan vara att forskaren gör sig medveten om maktrelationer mellan sig själv och informanterna, i vårt fall mellan oss och det undersökta materialet. Det är av vikt att lägga fokus på sin egen läsning och sin egen roll som forskare, då författaren genom sin undersökning skapar en ny form av kunskap (ibid.).

Då det är forskaren själv som gör tolkningar av materialet, kan det mynna ut i att denne lägger större vikt vid sina egna tolkningar (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 112). För att undvika detta har vi under arbetets gång kontinuerligt reflekterat över vår förförståelse av ämnet, vår roll och våra egna värderingar i koppling till det empiriska materialet. Uppmärksamhet har dessutom riktats på att diskursen kring begreppet "skälig levnadsnivå" är beroende av den kontext det skapats i. Detta är något vi haft i åtanke under arbetets gång. Studien visar på en av flera möjliga tolkningar av materialet, något vi är medvetna om.

4.5 Forskningsetiska överväganden

Inför en vetenskaplig undersökning är det viktigt att göra en avvägning kring värdet av vad studien kan bidra med för kunskap, mot eventuella konsekvenser för berörda undersökningsdeltagare (Vetenskapsrådet 2002, s. 5). I enlighet med de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet (2002) tagit fram är det varje enskild forskares ansvar att göra denna avvägning. Detta grundas i följande huvudkrav, som tagits fram med syfte att skapa normer för forskare att förhålla sig till.

Det första är *informationskravet*, vilket innebär att uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare ska informeras om dess roll i studien (Vetenskapsrådet 2002, s. 7). I fall då uppgifter för ett projekt inhämtas från redan existerande myndighetsregister anpassas informationskravet från fall till fall (Vetenskapsrådet 2002, s. 8). Därefter beskrivs *samtyckeskravet*, att det krävs samtycke från uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare för att bedriva forskningen (Vetenskapsrådet 2002, s. 9). Eftersom vår studie inte berörs i lika stor utsträckning av dessa krav, då empirin utgörs av dokument som omfattas av offentlighetsprincipen, sätts istället högre krav på följande.

Konfidentialitetskravet innebär att samtliga uppgifter om enskilda personer som förekommer i forskningen, ska vara oidentifierbara av utomstående (Vetenskapsrådet 2002, s. 12). Detta gäller särskilt de uppgifter som kan vara etiskt känsliga. Forskaren ska se till att deltagare i studien är tillförsäkrade anonymitet genom att vidta åtgärder som försvårar för utomstående att kunna identifiera undersökningsdeltagare (Vetenskapsrådet 2002, s. 13). Beslut i domstolar är i linje med tryckfrihetsförordning (SFS 1949:105) och är därmed allmänna handlingar, vilket i vår studie innebär att empirin är tillgänglig för gemene man. För att anonymisera eventuella känsliga uppgifter kring individers livssituation i domarna, har vi valt att utelämna identifierbara uppgifter om individer som förekommer i studien. Vi har även

försäkrat att individerna förblir anonyma genom att inte avslöja andra personliga förhållanden, som exempelvis boendeort eller ort där domen avgjordes. För att anonymisera domarna i största möjliga mån har vi även valt att koda domarna och har i studien benämnt dem som domar 1 till 26.

Det slutliga kravet, *nyttjandekravet*, syftar till att insamlat material enbart får användas i vetenskapliga ändamål (Vetenskapsrådet 2002, s. 14). I denna studie försäkras nyttjandekravet genom att empirin endast används för denna undersökning.

Denna studie är menad att bidra till diskussionen om diskursen kring begreppet “skälig levnadsnivå” och därmed synliggöra bredden av tolkningar kring det. Begreppet används dagligen av socialarbetare i hela Sverige, det är en del av vår lagstiftning, därmed även ytterst aktuellt inom det sociala arbetet. En risk i studien är att personer som berörs i de analyserade dokumenten känner igen sig i beskrivningarna och/eller i utdrag av domarna. Med detta i åtanke anser vi dock att nyttan väger tyngre än riskerna då det krävs en diskussion kring begreppet för att det sociala arbetet ska kunna rättfärdigas och utvecklas.

5. Resultat och analys

I empirin går det att utläsa ett flertal olika diskurser kring skälig levnadsnivå avseende bostadssituation. I analysen av materialet har valet gjorts att ta utgångspunkt i socialnämndens, förvaltningsrättens och kammarrättens bedömningar av enskildas bostadssituation. Instanserna har både varit entydiga och motsägelsefulla i sina bedömningar, vilket diskuteras mer djupgående i kapitel 5.5.1. Det har fortfarande varit möjligt att hitta ett flertal gemensamma teman och analysera dessa med hjälp av de utvalda teoretiska utgångspunkterna. Två övergripande diskurser som kunnat utläsas alltigenom analysen är att en skälig levnadsnivå går att uppnå genom en tillfällig bostad samt att stort ansvar läggs på individen att lösa sin bostadssituation. Nedan presenteras teman med identifierade diskurser samt hur dessa diskurser påverkas av instansernas skiljaktigheter.

5.1 Stadigvarande eller temporärt

Ett genomgående tema i empirin är att en bostadslösning i form av tillfälligt boende anses uppfylla en skälig levnadsnivå. Tillfälliga boenden nämns i ett stort antal av domarna som en lösning på den sökandes behov av bostad. Att kammarrätten, förvaltningsrätten och socialnämnden tenderar att fokusera på tillfälliga bostäder som skäliga bostadslösningar kan förstås som en utgångspunkt i diskursen avseende enskildas bostadssituation. Nedan visas exempel på detta i form av en kvinna som ansöker om bistånd till en permanent bostad, där rätten anser att en tillfällig bostadslösning uppnår en skälig levnadsnivå för kvinnan och hennes barn.

Det framgår inte heller att X skulle ha uttömt alla vägar att på egen hand få tag på en bostad. Mot denna bakgrund kan hon inte anses ha rätt till bistånd i form av permanentboende. X och hennes dotter får därför anses tillförsäkras skälig levnadsnivå genom tillfälligt boende.
(Dom 10)

I exemplet går det att analysera hur kammarrätten uttrycker sig i citatet utifrån modalitet som sanning, att meningen framställs som en bestämd kunskap (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 88). Kammarrätten uttrycker med säkerhet att permanenta lösningar inte ligger under deras ansvar, genom att säga att X inte kan anses "ha rätt till bistånd i form av permanentboende". Detta mot bakgrund i att hon inte "uttömt alla vägar att på egen hand få

tag på en bostad”. Rätten anser vidare att den enskilde anses tillförsäkras en skälig levnadsnivå i ett tillfälligt boende.

I stora delar av studiens empiri går det att se hur instanserna uttrycker sig genom modalitet som sanning, på samma vis som i citatet ovan. Enligt Burr (2015, s. 4f.) produceras och reproduceras värderingar och synsätt i social interaktion. Utifrån Burr går det att förstå hur instanserna upprätthåller synsättet och värderingen kring att en skälig levnadsnivå går att uppnå genom en tillfällig bostad, genom att producera och reproducera denna ‘kunskap’. Vad som i sin tur är ett tillfälligt boende kan i domarna förstås som olika former av boenden, däribland vandrarhem, vilket socialnämnden framhåller genom nedanstående citat.

Som skäl för beslutet angavs bl.a. följande. X har boende i form av vandrarhem och hans behov av bostad kan tillgodoses på det sättet.

(Dom 7)

Fallet ovan gäller en man som sedan tidigare har skulder hos Kronofogdemyndigheten och vars inkomst består av ersättning från Försäkringskassan. I domen påtalar kammarrätten att den sökandes skulder samt övriga personliga förhållanden kan göra det svårare för honom än för andra att skaffa en bostad. Rätten anser dock att X inte har gjort sannolikt att han tillhör en sådan särskilt utsatt grupp som har särskilda svårigheter att skaffa bostad.

Detta kan liknas vid vad Alexius och Kjellbom (2012, s. 294) hänvisar till gällande att skälig levnadsnivå tenderar att utgå från en låginkomsttagares levnadsstandard. Sett till hur denna levnadsstandard ser ut, bor en låginkomsttagare enligt forskarna normalt sett inte på härbärke, akutboende eller som inneboende hos bekanta, åtminstone inte mer än tillfälligt. I enlighet med Alexius och Kjellboms syn på en skälig bostad bör det därför inte anses vara skäligt för X att bo på vandrarhem, åtminstone inte under en längre tid. Kammarrätten anser, precis som forskarna, att vandrarhemmet är av tillfällig karaktär, dock med åsikten att en skälig levnadsnivå kan uppnås genom detta. Instansen uttrycker dock att det är upp till den enskilde att själv ordna en mer permanent bostadslösning, då det framkommer i domen att kammarrätten anser att X inte har särskilda svårigheter att på egen hand skaffa bostad.

Synsättet att en skälig levnadsnivå går att uppnå genom ett tillfälligt boende på vandrarhem går att likställa med nedanstående citat där camping framställs vara av samma karaktär. Citatet är från en dom där en kvinna med sin familj på grund av våldsutsatthet varit tvungna att flytta från sin hemkommun.

När X med familj blev bostadslös i samband med att de flyttade till X erbjöds hon ekonomiskt bistånd för boende på en camping i avvaktan på att hon skulle ordna boende.

(Dom 1)

På liknande vis som i dom 7 menar socialnämnden i citatet ovan att individen uppnår en skälig levnadsnivå genom ett tillfälligt boende. Att kvinnan i domen erbjödits "ekonomiskt bistånd för boende på en camping i avvaktan på att hon skulle ordna boende" visar på att rätten anser att kvinnan fått redskap för att själv lösa sin bostadssituation. Vidare talar föregående dessutom för att rätten anser att kvinnan har ett individuellt ansvar att ordna ett boende. Ovanstående kan förstås utifrån vad Nussbaum (2011, s. 41) beskriver som redskap, ett hjälpmedel som offentliga aktörer ska tillhandahålla individen för att denne ska kunna ta sig över en skälig tröskelnivå i förhållande till bland annat en fullgod bostad. I ovan beskrivna dom går att tolka att tillfälligt boende är detta redskap, som ska hjälpa individen för en kortare tid, så att denne på egen hand kan ordna en mer långsiktig bostadssituation. En röd tråd som iakttagits i studiens empiri har varit att offentliga aktörer inte är tänkt att direkt hjälpa individen med en permanent bostadslösning, utan snarare att hjälpa individen att hjälpa sig själv. Detta är ett tema som beskrivs närmare i kapitel 5.5.2.

Ett argument som framhävs i förhållande till tillfälligt boende är att detta avhjälp en akut nödsituation för individen, vilket visas genom exemplet nedan gällande en individ som ansökt om bostadssocialt kontrakt.

Det bedöms heller inte föreligga en akut nödsituation eftersom hon är beviljad bistånd i form av tillfälligt boende.

(Dom 11)

Socialnämnden menar i citatet ovan att en akut nödsituation inte föreligger eftersom individen har tillgång till ett temporärt boende och är därmed tillförsäkrad en skälig levnadsnivå. Detta genom att instansen beskriver att det inte anses "föreligga en akut nödsituation". Detta går att koppla till analysbegreppet förmågesäkerhet som beskrivs vara menat att förse individer med en viss trygghet inför framtiden, gällande exempelvis en trygg bostadssituation (Nussbaum 2011, s. 51f.) Genom att avhjälp en akut nödsituation genom ett tillfälligt boende, tryggas inte individens möjligheter inför framtiden, utan enbart för att temporärt förhindra att en akut situation uppstår. I och med att instanserna, inte enbart i exemplet ovan utan i majoriteten av domarna, ser en tillfällig bostadslösning som tillräckligt för att uppnå en skälig levnadsnivå, blir detta således utgångspunkten för praxis.

Intressant i koppling till det som framställts ovan är Sahlins (2013, s. 63) forskning, där det beskrivs att hyresgäster på den sekundära bostadsmarknaden idag har bostäder av rimlig kvalitet, men att de saknar den rätt till den egna bostaden som vanligtvis utmärker ett hem. I en tillfällig bostad finns det inte samma möjligheter för individen att förfoga över boendet, jämfört med om individen skulle ha full rätt till bostaden. Detta, i koppling till att instanserna anser att en tillfällig bostadslösning uppnår en skälig levnadsnivå, innebär att begränsat förfogande över sin bostad anses vara skäligt och därmed blir frågan kring skälig levnadsnivå mer komplex. Det går att tolka fenomenet som att individer som får beviljat en tillfällig bostadslösning enbart uppnår en skälig levnadsnivå under en begränsad tid. Offentliga aktörer skjuter på problemet och resultatet blir att individen lever med oklara framtidsutsikter vad gäller boende.

I ett fåtal domar förespråkar instanserna ett stadigvarande boende framför ett temporärt. Det argumenteras i sådana fall för att den enskilde är i särskilt behov av permanent bostad. Detta visas exempelvis i förvaltningsrättens uttalande i citatet nedan, gällande en kvinna som på grund av sin fysiska och psykiska hälsa anses vara i behov av en bostad av permanent karaktär.

Nämnden har anfört att X har erbjudits en tillfällig lösning i form av tak över huvudet. Det framgår dock av den medicinska utredningen att X på grund av sitt psykiska och fysiska sjukdomstillstånd behöver trygghet och stabilitet. Förvaltningsrätten bedömer därför att den tillfälliga lösning som nämnden har erbjudit inte är tillräcklig för att hon ska uppnå en skälig levnadsnivå. X har därmed rätt till bistånd i form av en mer permanent bostad.

(Dom 2)

I exemplet ovan anser rätten att kvinnan är i behov av "trygghet och stabilitet". Det förekommer följaktligen domar då individen anses vara i behov av offentliga aktörers hjälp för att kunna uppnå en skälig levnadsnivå och därmed reduceras från det ansvar som i majoriteten av empirin ålagts individen. I citatet går det att se hur instansen tar hänsyn till den sökandes individuella behov, som går i linje med förmågemodellen, vars mål är att skapa förutsättningar för var och en (Nussbaum 2011, s. 44). Genom att ta hänsyn till de eventuella individuella behov som förekommer i biståndsfrågor, med exempel i citatet ovan, skapar den offentliga aktören förutsättningar med hänsyn till varje enskild individs livssituation.

Sammanfattningsvis kan det i domarna utläsas att ett tillfälligt boende i många fall kan avhjälpa en akut nödsituation samt att det läggs ett ansvar på individen själv att hitta och

söka efter en mer permanent bostad. Det finns särskilda fall då socialnämnd eller rätt har argumenterat för att en skälig levnadsnivå inte uppnås genom en tillfällig bostadslösning. Trots detta är den rådande diskurs som tydligt visar sig i och genomsyrar stora delar av empirin att den enskilde kan anses uppfylla en skälig levnadsnivå genom en tillfällig bostad. Diskursen innefattar även att det åläggs ett stort ansvar på individen att själv lösa sin bostadssituation.

5.2 Barnperspektivet

I flertalet domar där den eller de sökande har familj och barn resoneras detta kring och tas i beaktning. När den enskilde ansöker om bistånd till bostad tas alltid barnets bästa till hänsyn och därmed vad som anses vara en skälig bostad för barnet. En aspekt som det läggs fokus på i de analyserade domarna är att barnet är i behov av en stabil och trygg bostad för att uppnå en skälig levnadsnivå. Följande exempel visar på detta genom att socialnämnden förespråkar ett stadigvarande boende med hänsyn till barnperspektivet.

Det är dessutom alltid bättre ur ett barnperspektiv med ett stadigvarande boende än tillfälliga boenden på olika hotell och vandrarhem.

(Dom 5)

Med exempel i ovanstående dom, påtalas det i stora delar av empirin, att det är bättre för barn med en trygg och stabil lösning i form av en stadigvarande bostad. Trots detta anser instanserna i många fall att det är tillräckligt med ett tillfälligt boende för att barnet ska uppnå en skälig levnadsnivå. Detta visar sig i nedanstående exempel, där kammarrätten anser att hänsyn till barnets bästa har tagits genom att familjen beviljats tillfälligt boende.

Även om utgångspunkten i målet är att familjen inte har visat att de inte kan söka och erhålla bostad på egen hand, stod de i mars i år utan bostad. Särskild hänsyn måste därmed tas framförallt till dottern X situation, och hennes rätt till ett stabilt och tryggt boende. Omsorgsnämnden har framfört att X inte har riskerat att bli hemlös, då hon kunde bo hos sin moster. Kammarrätten instämmer i förvaltningsrättens bedömning att en sådan lösning inte var förenlig med barnets bästa. Omsorgsnämnden har dock efter förvaltningsrättens dom beviljat hela familjen bistånd i form av en tillfällig bostad. Det som framkommit om denna bostad är sådant att kammarrätten anser att tillräcklig hänsyn numera har tagits till barnets bästa, och att familjen uppnår en skälig levnadsnivå utan att beviljas bistånd i form av ett socialt hyreskontrakt.

(Dom 9)

En intressant aspekt i citatet ovan är att rätten beskriver att särskild hänsyn ska tas till dotterns rätt “till ett stabilt och tryggt boende.” Samtidigt beskriver rätten i samma stycke “att tillräcklig hänsyn numera har tagits till barnets bästa” efter att familjen blivit beviljade bistånd i form av en tillfällig bostad. Därtill beskriver kammarrätten att “familjen uppnår en skälig levnadsnivå” genom biståndet. Burr (2015, s. 4f.) menar att kunskap skapas i interaktionen mellan individer och att det således finns en idé om att värderingar och synsätt produceras och reproduceras i social interaktion. Genom att rätten framställer en tillfällig bostad som ett stabilt boende samt att en skälig levnadsnivå uppnåtts via detta, producerar och skapar i sin tur rätten en värdering kring att en skälig levnadsnivå kan tillgodoses genom ett tillfälligt boende. Detta bidrar dessutom till diskursen av vad en skälig levnadsnivå är och bör vara.

Vidare exempel på detta visas i följande citat vilket berör en kvinna som tillsammans med sina barn bor i en villavagn, men till följd av att kvaliteten på boendet anses vara undermåligt är familjen beviljade en annan akutbostad.

Det förhållandet att hon har två minderåriga barn innebär vidare att hennes bostadssituation måste betraktas som besvärlig. [...] Socialnämnden har också framfört att hon kommer att få stöd till en annan akutbostad än den villavagn som hon och barnen tidigare har bott i. Vid en sammantagen bedömning anser kammarrätten att X situation visserligen är besvärlig, men att hon inte tillhör en sådan utsatt grupp som krävs för bistånd i form av ett socialt kontrakt.
(Dom 21)

På samma vis som från citatet från dom 9, anses det även i detta fall, att familjens behov av bostad uppfylls genom ett tillfälligt boende. Återigen produceras och reproduceras en värdering kring vad skälig levnadsnivå innebär genom beskrivningen i domen. Detta genom att kammarrätten beviljar familjen “en annan akutbostad”, vilket är ett boende av tillfällig karaktär och därmed anses detta uppfylla familjens behov av bostad. Diskursen som kan utläsas är att barn kan uppnå en skälig levnadsnivå via en tillfällig bostad, en röd tråd genom samtliga av de analyserade domarna.

Barnperspektivet har i samtliga fall där det är aktuellt, enligt instanserna, tagits hänsyn till. En av domarna utmärkte sig avseende barnperspektivet, nämligen ett fall gällande en kvinna som vid tillfället av domens avgörande var gravid i femte månaden. Kvinnan beskrivs vara ovälkommen hem till sina föräldrar och har av icke angivna anledningar blivit

utkastad från ett antal vänners bostäder. Hon flyttar vid tillfället då domen avgjordes omkring bland vänner och söker vid domens avgörande ett mer stabilt boende.

Eftersom X har kunnat lösa sin boendesituation och har haft tak över huvudet för natten har hon inte haft ett behov av akut nödbistånd i form av tillfälligt boende. Nämnden bedömer inte att X ofödda barn riskerar att fara illa genom att hon ambulerar runt hos vänner.

(Dom 23)

Vad som är intressant att utläsa i ovanstående citat är kvinnan enligt socialnämnden inte har “ett behov av akut nödbistånd i form av tillfälligt boende”, genom att hon flyttar omkring hos vänner. Instanserna är i fallet medvetna om att kvinnan inom några månaders tid kommer att föda barn och att det inom en snar framtid kommer att finnas ett barnperspektiv att ta hänsyn till. I kapitel 5.1 diskuteras förhållandet att det finns medvetenhet hos offentliga aktörer att ett tillfälligt boende är en temporär lösning utan framtidsutsikter och att de genom detta ‘skjuter på problemet’. I likhet med detta blir resultatet för kvinnan i dom 23 att denne kommer att ställas inför en besvärlig situation, med eget ansvar att lösa sin bostadssituation och med insikten att barnet snart ska födas.

Gemensamt för domarna är, när barn är inblandat, att barnets bästa ska tas i beaktning. Att ta barnets bästa i beaktning resulterar dock i en tillfällig bostadssituation utan långsiktiga lösningar, trots att flertalet domar menar att barn är i behov av ett tryggt och stabilt boende. En röd tråd som visar sig i empirin är att diskursen pekar på att en tillfällig bostadslösning förespråkas i syfte att uppnå en skälig levnadsnivå. Vidare har denna diskurs visat sig i samtlig empiri, oavsett om det finns barn med i bilden eller inte.

5.3 Bostadslöshet

I domarna lyfts en diskussion kring skälig levnadsnivå i koppling till om den enskilde är bostadslös eller inte. Instanserna sinsemellan är överens om att en skälig levnadsnivå inte uppnås om den enskilde är bostadslös, dock framställs innebörden av bostadslöshet inte som helt entydigt i empirin. De olika instanserna definierar i vissa fall bostadslös som att en person står helt utan bostad, medan i andra fall som att personen har en bostad. Detta bidrar således till, trots den gemensamma uppfattningen, att skälig levnadsnivå resoneras kring annorlunda då definitionen av bostadslöshet tolkas på skilda sätt. Det bidrar till en tvetydighet kring vem som är bostadslös och inte. Som går att se i nedanstående citat kommer denna

tvetydighet till uttryck, genom att socialnämnden benämner kvinnan som inte “helt bostadslös”.

Tidigare har hon löst sin boendesituation. När hon har ringt till socialtjänsten efter nämndens beslut har hon också bekräftat att hon har haft andra vänner som hon har kunnat bo hos, även om det är jobbigt för henne. Hon har därför inte visat att hon är helt bostadslös.

(Dom 23)

Citatet indikerar på modalitet genom intonation, vilket innebär att uttrycka sig med en viss distans till ett påstående (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 88). Genom att beskriva den enskilde som “inte [...] helt bostadslös” uttrycks en viss distans till begreppet bostadslös, vilket i sig skapar en tvetydighet av vad det faktiskt innebär. Rätten beskriver visserligen att personen i fråga har en bostad, men inte närmare av vilken form, vilket dessutom gör det oklart vad rätten anser vara en skälig bostad. I nedanstående citat beskrivs en enskild att betrakta som bostadslös, fastän att personen har ett tillfälligt boende.

Klaganden bor, såvitt framgår av de uppgifter som finns i målet, på ett tillfälligt boende. Förvaltningsrätten anser att boendesituationen är att betrakta som att klaganden är bostadslös såvitt avser denna prövning.

(Dom 11)

I jämförelse med det första citatet, uttrycker sig inte rätten i det ovan nämnda med lika stor distans till påståendet. Frasen “är att betrakta som” bidrar istället med en större säkerhet kring att personens nuvarande tillfälliga bostad är att betrakta som bostadslöshet. Utifrån detta är det intressant att se att rätten sinsemellan har en skiljaktig bild av innebörden av begreppet. Enligt det diskursanalytiska synsättet är sociala fenomen aldrig fullständiga eller färdiga och det är en ständig diskussion om definitioner som pågår (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 31). Det är diskursanalytikens uppgift att studera och skapa en entydighet i dessa diskussioner. Genom att instanserna i denna studies empiri låter begreppet “bostadslöshet” vara tämligen odefinierat bidrar inte dem till att skapa en entydighet i diskussionen, snarare bidrar de till en tvetydighet kring begreppets innebörd.

En slutsats som kan dras av ovanstående citat och analys är att instanserna anser att en skälig levnadsnivå inte kan uppnås genom att vara bostadslös. Därmed visar diskursen att bostadslöshet inte uppnår en skälig levnadsnivå. Rätten bidrar samtidigt till en otydlighet kring vad bostadslöshet innebär och därmed svårigheter att definiera begreppet.

Vidare är ett centralt argument i domarna huruvida den enskilde har tak över huvudet eller ej. Begreppet "tak över huvudet" används i flertalet domar för att argumentera mot att den enskilde är i behov av bistånd till bostad. Det används för att betona att personen i fråga inte är bostadslös, utan har någon form av boende, oavsett boendets utformning. I följande dom lägger socialnämnden fram sitt yrkande om varför den sökande inte bör få beviljat sökt bistånd. Fallet gäller en man som vid domens avgörande bor på ett vandrarhem.

X svårigheter att hitta en lämplig bostad beror inte på att han inte kan betala hyran utan på den svåra bostadssituationen i landet. Hans boendesituation är idag betydligt bättre än många andras och han tillhör inte en sådan särskilt utsatt grupp som har sådana svårigheter att på egen hand skaffa sig bostad att det skulle ge rätt till bistånd till att ordna bostad. Han har tak över huvudet och med en hyra som han klarar av genom sin ersättning från Försäkringskassan.

(Dom 7)

I citatet beskriver nämnden att personen i fråga har "tak över huvudet" och därmed inte är i behov av bistånd till bostad. I citatet beskrivs även att personen har en boendesituation som är "betydligt bättre än många andras". Detta går att koppla till socialkonstruktivismens syn på kunskap och makt. Det socialkonstruktivistiska perspektivet menar att samhällets rådande diskurs avgörs av vad som betraktas som kunskap och till följd därav påverkas makten att agera på olika vis (Burr 2015, s. 80). Att använda sig av dessa diskurser ger möjlighet att utöva makt samt rättfärdigar och skapar acceptans för sociala handlingar. Påståendet "betydligt bättre än många andras" utformas som en form av kunskap, vilket i sin tur leder till maktutövning. Genom att jämföra med hur andra personer har det och belysa X situation, en person som har tak över huvudet, som förhållandevis väldigt bra, rättfärdigas detta påstående. Således framställs tak över huvudet som skäligt.

Ett flertal sökande i empirin beskrivs ha tak över huvudet, vilket enligt instansernas mening uppnår en skälig levnadsnivå. Övriga förhållanden tas till hänsyn i de analyserade domarna, men det slutgiltiga argumentet landar i majoriteten av domarna i att personer har så kallat "tak över huvudet" och därefter får avslag till bistånd. En dom som stack ut i detta avseende berör en man vars boende vid domens tillfälle utgörs av ett rum på en rättspsykiatrisk klinik. Inledningsvis fick mannen avslag på sin ansökan om bistånd till bostad, med hänvisning till att hans behov av tak över huvudet, enligt socialnämnden, var tillgodosett genom rummet. Nedanstående citat visar en annan mening då kammarrätten,

utifrån samma information, anser att personen inte kan anses uppnå en skälig levnadsnivå på den rättspsykiatriska kliniken.

I denna situation kan det inte hävdas att X boende på den rättspsykiatriska kliniken tillförsäkrar honom en skälig levnadsnivå. Han har därför rätt till bistånd i form av en bostad från nämnden.

(Dom 18)

Domens olika instanser har varit av olika mening vad gäller huruvida en skälig levnadsnivå kan uppnås genom att ha tak över huvudet på den rättspsykiatriska kliniken. I enlighet med Andersson (2006, s. 45) skulle denna skiljaktighet kunna vara en konsekvens av att det är svårt för lagstiftare och domstolar att hitta entydiga ord och formuleringar för sociala fenomen, då diskursen är ständigt föränderlig. En slutsats som kan dras är att tvetydigheten kring begreppet tak över huvudet också bidrar till tvetydighet kring begreppet skälig levnadsnivå. Som även tidigare visat sig i analysen, lämnar skälig levnadsnivå ett stort tolkningsutrymme, därav instansernas olika syn på begreppets innebörd.

Sammanfattningsvis är tak över huvudet, i likhet med bostadslöshet, ett begrepp som används av instanserna för att beskriva huruvida den enskilde uppnår en skälig levnadsnivå. Instanserna har olika synsätt på huruvida begreppet kan anses uppnå en skälig levnadsnivå, men i det stora hela visar diskursen på att det som instanserna kallar för tak över huvudet i de flesta fallen framställs uppnå detta. Det har i empirin visat sig att det är ett begrepp som framställs med ett antal olika innebörder, exempelvis rum på vandrarhem och rättspsykiatrisk avdelning. Genom de olika framställningarna i domstolsbesluten skildras individers bostadssituation utifrån samma ordval, men med olika bedömningar.

5.4 Sökområde

Ett återkommande tema i kodningen av domarna var hur stor vikt som läggs avseende den geografiska aspekten i sökandet av bostad. Detta gäller såväl inom och utanför den kommun som den enskilde bor i under den tid då domen avgörs. Argumentationen i fallen behandlar ofta huruvida den enskilde uttömt sina möjligheter att söka bostad på egen hand, för att sedan avgöra om personen ska beviljas bistånd till bostad för att uppnå en skälig levnadsnivå. Nedanstående citat kommer från en dom där nämnden anser att de enskilda inte gjort vad de kunnat för att lösa sin boendesituation. I socialnämndens uttalande nedan exemplifieras hur instansen anser att de enskilda ska agera för att ha uttömt sina möjligheter att söka boende.

Att uttömma samtliga sina möjligheter innebär att de måste söka boenden som är realistiska i hela Sverige. Om de inte utnyttjar alla sina möjligheter kommer deras rätt till bistånd i form av akutboende att ifrågasättas.

(Dom 15)

Som syns i citatet menar socialnämnden att "uttömma samtliga sina möjligheter" innebär att söka boenden i hela Sverige. Genom att utgå från analysbegreppet modalitet som sanning (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 88), går det i ovanstående exempel se att socialnämnden inte uttrycker någon osäkerhet i sitt påstående. Genom att använda ordvalen "måste" och "kommer [...] att ifrågasättas" uttrycks påståendet som fakta.

I enlighet med det diskursanalytiska perspektivet bidrar diskursen till att skapa och upprätthålla den sociala världen, men även att den sociala världen skapar diskursen (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 13). Vilken diskurs som råder gällande sök område för bostad byggs upp av vad de beslutfattande organen säger att det är, nämligen att de sökande bör utvidga sitt sök område. Samtidigt utgår instanserna från tidigare bedömningar, vilket påverkar praxis och därmed den nuvarande diskursen. Följande citat exemplifierar huruvida instansen anser att det är rimligt att enbart söka bostad inom en kommun.

Genom att begränsa sitt bostadssökande till endast X kommun har den enskilda försvårat och försämrat sina möjligheter att på egen hand skaffa en bostad. Det kan inte anses rimligt att en enskild vänder sig till en kommun med stor bostadsbrist för att få hjälp med att skaffa en bostad.

(Dom 8)

I citatet ovan beskrivs att individen "har [...] försvårat och försämrat sina möjligheter" att skaffa bostad på eget bevåg samt att det inte kan "anses rimligt" att begränsa sitt sökande efter bostad till enbart en kommun. Precis som i citatet från dom 15 kan även här en säkerhet i påståendet utläsas. Att uttrycka sig med säkerhet i yttranden skapar en norm kring att det finns möjlighet för den enskilde att uppnå en skälig levnadsnivå i annat än den kommun som denne sökt sig till.

Vad som går att utläsa i samtliga domar där geografisk aspekt är en del av bedömningen av skälig levnadsnivå är att samtliga anser att en skälig levnadsnivå kan uppnås genom att bredda sitt sök område av bostad. Dock kan en osäkerhet kring hur stort detta område ska vara utläsas i de ovanstående citaten. I det första citatet framställs hela Sverige

som rimligt sökområde och trots att det andra citatet inte uttryckligen skriver hela Sverige, formuleras det ingen begränsning på hur stort område en enskild bör söka sig till. Detta bidrar till, trots att det uttrycks med säkerhet i citaten, att det skapas en osäkerhet kring om det gäller hela Sverige eller exempelvis enbart närliggande kommuner i instansernas bedömningar. Kjellbom (2017, s. 117) beskriver hur domstolar och socialtjänst vid tillfällen behandlar lagbestämmelser som tolkningsbara med otydliga gränser, vilket ovanstående visar exempel på. Konsekvenserna för detta blir en oförutsägbarhet i tolkningen av lagbestämmelsen avseende hur stort geografiskt område den enskilde förväntas söka sig till.

I förhållande till ett socialkonstruktivistiskt synsätt bekräftas denna tanke. Burr (2015, s. 5) menar att människors handlingar utgår från redan existerande kunskap och tankesystem vilket i sin tur påverkar vad som är möjligt att göra. Domstolsbesluten utgår från tidigare bedömningar, vilket blir deras utgångspunkt av kunskap och på så sätt upprätthålls diskursen kring vad skälig levnadsnivå innebär i förhållande till sökområde. I nedanstående citat beskrivs vidare sökområde, fast i koppling till individers självbestämmanderätt av bostadsort.

En låginkomsttagare som blir bostadslös får ta emot det boende som finns även om detta är på en annan ort.

(Dom 5)

Av vad som går att utläsa anser instansen i ovannämnda exempel att vad som är skäligt avstånd att flytta är obegränsat i fall då en person riskerar att bli bostadslös. I citatet begränsas individens valmöjligheter av bostadsort, genom att instansen beskriver att den enskilde "får ta emot det boende som finns även om detta är på en annan ort". Enligt Nussbaum (2011, s. 103) ska offentliga aktörer förse individer med valmöjligheter som de själva får besluta om hur de ska bemöta och agera utifrån, något som står i motsats till ovanstående citat. Enligt socialnämndens yrkande har personer som riskerar bostadslöshet inga valmöjligheter, utan får ta det som erbjuds.

I de domar där en hotbild eller hot om våld förekommer, grundas diskussionen i huruvida de våldsutsatta är i behov att flytta till en annan kommun än hemkommunen, i beskrivningen om en skälig levnadsnivå uppnås eller ej. Av vad som framkommer i de undersökta domarna tyder resultatet av bedömningarna på att en skälig levnadsnivå inte nödvändigtvis är beroende av att flytta till en annan kommun. Ett exempel på detta kan ses i

följande citat där nämnden anser att personen, med hänsyn till personliga förhållanden, inte har anledning att flytta från sin hemkommun.

För att utreda hur farlig X situation är just nu har en s.k. FREDA-farlighetsbedömning gjorts. Av denna framkommer inte att det finns risk för ökad farlighet. Det framkommer inte heller att det finns risk för dödligt våld. Med tanke på det våld som X tidigare utsatts för bör hon inte flytta tillbaka till sin f.d. sambo, men det finns ingenting som visar att hon inte kan känna sig trygg i ett annat boende i hemkommunen. Det finns ingen uttalad hotbild mot henne och inget som tyder på att hon kommer fortsätta utsättas för våld om hon bor i en egen bostad i hemkommunen.

(Dom 8)

Genom att granska modaliteten i satsen går det att utläsa att påståendet uttalas som en form av sanning (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 88). När talaren exempelvis skriver "det framkommer inte", "det finns ingen" och "inget som tyder på" går det att se hur socialnämnden uttrycker sitt påstående som kunskap. I förhållande till det socialkonstruktivistiska perspektivets syn på kunskap och makt, skapar nämnden här en sanning, en bild av hur denna hotbild ser ut (Burr 2015, s. 80). Att presentera satsen i form av modalitet som sanning och därmed presentera detta som kunskap, resulterar i att diskursen skapas och upprätthålls. Talaren bestämmer även genom sitt uttalande hur den enskildes känslomässiga tillstånd ser ut, genom att skriva att det inte finns något som visar på att hon inte kan känna sig trygg i hemkommunen.

I enlighet med det diskursanalytiska perspektivet skapas en diskurs genom den sociala värld vi lever i, men även att diskursen bidrar till skapandet och upprätthållandet av den sociala världen (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 13). Att uttala situationen som skälig, bidrar till diskursen av vad som anses vara skälig levnadsnivå under de levnadsförhållanden som beskrivs ovan. I följande citat från en dom gällande en kvinna som ansökt om bistånd med anledning av att hon utsatts för våld och övergrepp av sin före detta man, går det att utläsa samma analys som ovan, fast med en mindre grad av säkerhet i påståendet.

Det framgår av utredningen att hon utsatts för våld och övergrepp av sin före detta man och att hon därav mår psykiskt mycket dåligt. Det framkommer också att hon saknar egen inkomst. Enligt kammarrättens mening är det omständigheter som försvårar för henne att ordna egen bostad. Det framgår dock också av utredningen att hon inte lever under något direkt hot utan att hon anses vara säker på den ort hon befinner sig.

(Dom 11)

I ovan exempel används ord såsom "anses", vilket minskar graden av säkerhet i satsen. Däremot bidrar detta påstående till såväl rådande maktförhållanden (Burr 2015, s. 81) som till skapandet och upprätthållandet av diskursen (Phillips & Winther Jørgensen 2000, s. 13) då det i båda domarna dras samma slutsats avseende vad som anses vara skälig levnadsnivå.

Diskursen som går att utläsa utifrån denna analys är således att det anses vara rimligt för den enskilde att söka sig bortom sin hemkommun, om inte särskilda skäl föreligger. Det förekommer dock en oklarhet i hur långt avstånd som är rimligt att söka sig inom och därmed osäkerhet kring vad den sökande kan förvänta sig i bedömningen av behovet av bistånd. Vad som framgår om det i domar förekommer hotbild eller hot om våld, är att det anses vara skäligt för den enskilde att söka bostad inom hemkommunen, om inte särskilda skäl föreligger. Det framkommer även att instanserna lägger vikt vid om de sökande har uttömt alla sina möjligheter i sökandet av bostad, därmed läggs stort ansvar på individen att själv lösa sin bostadssituation.

5.5 Instansernas funktion

5.5.1 Skiljaktigheter

I bedömningen av huruvida bistånd ska beviljas eller ej uppstår klyftor i insatsernas bedömningar, vilket tydligt framgår i denna studies empiri. Exemplet nedan speglar ett sådant scenario, där förvaltningsrätten och kammarrätten har bedömt olika i ett fall där en man vistas på ett patienthotell, vilket resulterat i olika utfall.

Vid en sammantagen bedömning anser förvaltningsrätten att det föreligger en akut nödsituation och att han anses ha sådana speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad. Han anses därför i dagsläget inte vara tillförsäkrad en skälig levnadsnivå. Behovet kan inte heller tillgodoses på annat sätt. (Förvaltningsrätten)

(Dom 20)

Ett sjukhus patienthotell utgör en tillfällig boendelösning och avhjälpes ett akut behov av tak över huvudet. Patienthotellet uppfyller de krav som kan ställas på ett akut korttidsboende. Då det inte framgår annat än att X fortfarande vistas på sjukhusets patienthotell är hans akuta behov av boende för närvarande tillgodosett. Han har därmed inte rätt till sökt bistånd.

(Kammarrätten)

(Dom 20)

Förvaltningsrättens och kammarrättens syn på huruvida den enskilde uppnått en skälig levnadsnivå eller inte skiljer sig från varandra. Förvaltningsrätten beskriver att "det föreligger en akut nödsituation" och därmed att personen inte uppnår en skälig levnadsnivå, medan kammarrätten anser att personen uppnår detta genom att skriva att ett "sjukhus patienthotell utgör en tillfällig boendelösning och avhjälpes ett akut behov av tak över huvudet".

Utfallet ser även olika ut, då förvaltningsrätten efter en sammantagen bedömning i detta fall valt att bevilja biståndet, medan kammarrätten, med samma information som utgångspunkt, valt att neka. Att producera kunskap i den sociala värld vi lever i grundas enligt det socialkonstruktivistiska perspektivet i hur vi väljer att formulera eller presentera olika fenomen på ett visst sätt (Burr 2015, s. 81). Det är inte möjligt för rätten att *äga* makt, däremot har rätten möjligheten att formulera sitt yttrande på ett sådant vis som framställer kunskap, vilket medför makt. Insatserna har således möjlighet att utöva makt, genom dess befogenhet att formulera bedömningarna. Samma analys går att utläsa i följande citat, då instanserna återigen bedömer, med samma bakgrundsinformation som utgångspunkt, på olika vis.

Nämnden menar, i motsats till förvaltningsrätten, att det nuvarande boendet om två rum och kök i en av kommunen ägd bostadsrätt är godtagbart och väl motsvarar skälig levnadsnivå för en familj om två vuxna och två små barn. (Socialnämnden)

(Dom 3)

Förvaltningsrätten anser att familjen med två vuxna och två barn, 7 och 1 år gamla, är att anse som trångbodda och att de inte uppnår en skälig levnadsnivå i det nuvarande boendet.

(Förvaltningsrätten)

(Dom 3)

Socialnämnden beskriver ovan att två rum och kök "väl motsvarar skälig levnadsnivå", till skillnad från förvaltningsrätten som anser att familjen anses vara trångbodda och således "inte uppnår en skälig levnadsnivå" i boendet. Vad medför det när olika instanser, som har

tillgång till att använda sig av makt genom sina uttalanden, har olika bedömningar av samma situation? I enlighet med Kjellbom (2017, s. 117) kan detta ses som ett resultat av att domstolar och socialtjänst vid tillfällen behandlar lagbestämmelser som tolkningsbara, då det inte finns några självklara gränssättningar. Tolkningsutrymmet utgör ett handlingsutrymme och det blir upp till den enskilde beslutsfattaren att bedöma utifrån den sökandes enskilda situation.

Enligt Svensson (2000, s. 332) ligger den sökandes öde helt i beslutsfattarens händer, då biståndsparagrafen saknar en beskrivning av vilka specifika omständigheter som krävs för att den enskilde ska ha rätt till bistånd. Till följd av detta blir utfallet att den enskilde är beroende av beslutfattarens prövning. Utfallet bedöms med andra ord utifrån den sökandes individuella livssituation, men påverkas även av beslutsfattarens enskilda perspektiv av fallet. Konsekvenserna blir oförutsägbarhet kring vad den sökande kan förvänta sig för utfall. Enligt citaten och analysen ovan påverkas oförutsägbarheten av den rådande diskursen kring begreppet skälig levnadsnivå, men diskursen kring begreppet påverkas i sin tur även av de skiljaktiga bedömningarna i domarna, då de samverkar med varandra. Slutsatsen av att instanserna resonerar olika blir följaktligen att bedömningen kring huruvida individer uppnår en skälig levnadsnivå, blir svårbedömt. Som resultat av detta blir diskursen kring begreppet inte helt entydig och därmed svår att fastställa.

5.5.2 Individens ansvar

Ett återkommande mönster i samtliga av domarna är att det läggs ett ansvar på individen själv att lösa sin bostadssituation samt om den enskilde uttömt alla sina möjligheter att göra detta. Detta syns i följande exempel där socialnämnden skriver att familjen inte uttömt alla sina möjligheter att på egen hand finna bostad.

De har sökt bostäder hos de stora hyresvärdarna i X och inte sett till hela bostadsmarknaden såsom privata aktörer. De har även haft vetskap om att de ska lämna den aktuella bostaden och har påbörjat kontakter med hyresvärdar först i slutet av december och endast i X. Därmed görs bedömningen att de inte har gjort vad de kunnat för att själva lösa sin situation.

(Dom 9)

Instansen bedömer i citatet ovan att familjen är kapabel att själv lösa sin bostadssituation och därmed inte behöver offentliga aktörers behjälplighet för att ordna denna. Att skriva att "de inte har gjort vad de kunnat för att själva lösa sin situation" visar exempel på detta. I koppling

till förmågemodellen beskriver Nussbaum (2011, s. 41) att människor behöver nå över en viss tröskelnivå för att anses ha uppnått ett människovärdigt liv, där en fullgod bostad är en av flera komponenter som krävs. Författaren menar att offentliga aktörer i sin tur har ett ansvar att bistå människor med stöd och tillhandahålla redskap för att de ska kunna verkställa dessa komponenter och därmed ta sig över denna tröskelnivå (Nussbaum 2011, s. 169ff.).

Ovanstående citat kan förstås som att instansen menar att offentliga aktörer inte är skyldiga att bistå de enskilda med dessa redskap, då de sökande inte uttömt alla sina möjligheter i anskaffandet av bostad. Ansvaret läggs i första hand på individen att ordna sin bostadssituation, men under de förhållanden då en individ är i behov av dessa redskap för att kunna ta sig över tröskelnivån, kan dessa aktörer vara behjälpliga i form av en kortsiktig bostadslösning. Nedan visas exempel på detta i två domar där båda individer åläggs eget ansvar att lösa sin bostadssituation.

Boendet med eget låsbart rum samt gemensamt allrum och kök får anses godtagbart i avvaktan på att hon självständigt löser sin boendesituation.

(Dom 14)

I och med att X och Y bedöms ha förmåga och kapacitet att själva lösa boendefrågan är det deras ansvar att se till att barnen får ett acceptabelt boende och att deras behov tillgodoses. Detta ansvar kan inte flyttas över till nämnden. De har haft skäligt utrymme att ordna sitt boende under den tid som de har varit beviljade tillfälligt boende.

(Dom 16)

I bedömningen av ovanstående citat går det att utläsa att det är upp till den enskilde att på egen hand tillförsäkra sig en bostad. I motsats till vad Nussbaum (2011, s. 51) förklarar som förmågesäkerhet, att individen ska ges förmågor så att de kan räkna med dem även i framtiden, blir individerna i de ovanstående citaten beviljade boende av tillfällig karaktär. Efter det tilläggs att det finns ett eget ansvar att ordna en annan, om än mer stabil, bostadslösning. Inte sagt att den enskilde ska ges en bostad utan att själv har försökt ordna sin bostadssituation, utan att de ska ges förutsättningar att kunna göra detta. Ovanstående analys visar att det i vissa fall ges individen en temporär bostadslösning, vilket kan förstås vara det redskap som behövs för att ta sig över tröskelnivån. Frågan som kvarstår är om en tillfällig bostadslösning är rätt redskap för detta eller är det enbart en temporär trygghet?

Som tidigare nämnt tas det dessutom hänsyn till om den enskilde bedöms ha kapaciteten samt förmågan att lösa sin boendesituation självständigt. I bedömningen av huruvida bistånd ska beviljas, tar instanserna i beaktning om det föreligger särskilda svårigheter för individen att på egen hand skaffa bostad. I en dom gällande en kvinna som har en god man, menar kammarrätten att det inte framgår att hon har särskilda svårigheter att på egen hand eller genom sin gode man, skaffa en bostad. Rätten anser även att det inte framgår att alla reguljära vägar att själv få en bostad är uttömda.

Den enskilda har en god man, i vars uppdrag det torde ingå att hjälpa henne att skaffa en bostad. Det har inte kommit fram att den enskilda, utan insatser från X kommun, inte kan anskaffa en bostad på egen hand eller med hjälp av sin gode man. Vidare har det inte visats att den enskilda har några hinder mot att kunna få ett eget hyreskontrakt på den vanliga hyresmarknaden.

(Dom 8)

Utifrån instansernas formuleringar går det att urskilja att i de fall då den enskilde har en god man, bör denne vara behjälplig i anskaffandet av bostad. I koppling till Nussbaum (2011, s. 41) kan den gode mannen i dessa fall förstås som ett redskap som individen tillhandahållits av offentliga aktörer, för att kunna realisera sina förmågor, vilket i detta fall innebär att ordna en bostad.

Sammantaget genomsyras empirin tydligt av att individen självständigt har ansvar för att lösa sin bostadssituation. Den övergripande diskursen kan således, utifrån ovanstående analys, sammanfattas som att instanserna anser att individen har ett ansvar att självständigt bidra till att uppnå en skälig levnadsnivå. Instanserna tar vidare hänsyn till den enskildes förmågor och kapacitet att självständigt lösa sin bostadssituation och i de fall då individen är i behov av hjälp kan offentliga aktörer tillhandahålla redskap av olika slag som ska hjälpa denne att göra detta.

6. Avslutande diskussion

Syftet med denna studie har varit att analysera framställningen av begreppet "skälig levnadsnivå" i domstolsbeslut avseende bistånd till bostad för att synliggöra aktuella diskurser kring begreppet. Syftet har även varit att undersöka huruvida instansers olika bedömningar påverkar dessa diskurser. Frågeställningarna som berör begreppets framställning och vilka aktuella diskurser som går att utläsa går hand i hand med varandra genom analysen. Anledningen till detta är att framställningarna och tolkningarna av begreppet bidrar till den aktuella diskursen, men även att den aktuella diskursen påverkar hur begreppet framställs och tolkas. Det har varit möjligt att utläsa ett flertal olika diskurser i analysen av begreppet, vilka delats upp i ett antal teman. Två övergripande diskurser har genomsyrat hela analysen. Dessa innefattar att en skälig levnadsnivå är möjligt att uppnå via en tillfällig bostad samt att stort ansvar åläggs den enskilde att på egen hand lösa sin bostadssituation.

Vad gäller boendets varaktighet, tyder den rådande diskursen på att den enskilde kan anses uppnå en skälig levnadsnivå genom en tillfällig bostad. Diskursen tyder även på att den enskilde på egen hand har ansvar för att finna en mer permanent bostad. Ett tillfälligt boende kan i många fall avhjälpa en akut nödsituation. Det finns enstaka fall då instanserna har argumenterat för att en skälig levnadsnivå inte uppnås via en tillfällig bostadslösning. Med detta i åtanke är det fortfarande tydligt att den rådande diskursen innebär att den enskilde, genom en tillfällig bostad, kan anses uppnå en skälig levnadsnivå.

I empirin var ett återkommande tema att barnperspektivet inkluderades i flertalet domar. I dessa domar har den dominerande diskursen visat på att en skälig levnadsnivå kan uppnås i en tillfällig bostad, med hänsyn till barnet. En gemensam nämnare i de domar som berört barn är att barnets bästa alltid ska tas i beaktning. Att ta barnets bästa i beaktning resulterar dock i en tillfällig bostadssituation utan långsiktiga lösningar, trots att flertalet instanser påtalar att barn är i behov av ett tryggt och stabilt boende i form av en stadigvarande bostadslösning.

Vidare har skälig levnadsnivå diskuterats i empirin i koppling till om den enskilde är bostadslös eller inte. Gällande detta tema är instanserna sinsemellan överens om att en skälig levnadsnivå inte uppnås om den enskilde är bostadslös, vilket i sig utgör den rådande diskursen. Innebörden av begreppet har dock inte framställts som helt entydigt i de olika

bedömningarna. Ett centralt tema i domarna har dessutom varit huruvida den enskilde har tak över huvudet. Detta har framställts för att betona att personen i fråga inte är bostadslös, utan har någon form av boende. Diskursen visar på att personer som enligt instanserna har "tak över huvudet" anses uppnå en skälig levnadsnivå. I likhet med bostadslöshet är tak över huvudet ett begrepp som i empirin visat sig framställas med ett antal olika innebörder. Enskildas bostadssituation kan således genom dessa olika beskrivningar i domstolsbesluten, bedömas utifrån samma ordval, men med olika utfall.

Vad som vidare är möjligt att utläsa är att skälig levnadsnivå enligt beslutfattande myndigheter kan uppnås genom att utvidga sitt sökområde. Diskursen som går att tyda inom detta tema är att det anses vara skäligt att den enskilde söker bostad bortom sin hemkommun, om inte särskilda skäl föreligger. Det förekommer dock en oklarhet kring hur stort sökområde som anses vara rimligt att söka bostad inom. Detta medför en osäkerhet kring vad som förväntas av den enskilde i ansökan om bistånd till bostad. I de domar där det förekommer hotbild eller hot om våld, anses det vara skäligt för den enskilde att söka bostad inom hemkommunen, om inte särskilda skäl föreligger. Vidare så läggs stort ansvar på individen att på egen hand lösa sin boendesituation, då instanserna lägger stor vikt huruvida den enskilde uttömt alla sina möjligheter i sökandet av bostad.

I koppling till frågeställningen om hur diskurserna påverkas av att instanserna bedömer olika har det även här kunnat dras ett antal slutsatser. Som resultat av att lagbestämmelser vid tillfällena behandlas som tolkningsbara, då självklara gränssättningar saknas, skapas ett tolkningsutrymme för de beslutfattande myndigheterna. Då det i biståndsparagrafen saknas en specificerad beskrivning av vilka omständigheter som krävs för att den sökande ska ha rätt till det sökta biståndet, blir slutsatsen att utfallet för individen är beroende av beslutfattarens bedömning av situationen. Utfallet bedöms med andra ord utifrån den sökandes individuella livssituation, men påverkas även av beslutfattarens enskilda perspektiv av fallet. Till följd av detta skapas oförutsägbarhet för vad den enskilde kan förvänta sig av dess ansökan, då tolkningsutrymmet lämnar rum för instanserna att bedöma olika. Den rådande diskursen kring begreppet skälig levnadsnivå påverkas av instansernas skiljaktiga bedömningar, men instansernas bedömningar påverkas även av diskursen.

Utifrån studiens analys går det att dra slutsatsen att det läggs stort ansvar på individen att själv lösa sin bostadssituation och bedömningen av behovet av bistånd bland annat påverkas utifrån om personen uttömt alla sina möjligheter att på egen hand lösa detta. Det tas

dessutom hänsyn till om den enskilde bedöms ha kapaciteten samt förmågan att lösa sin boendesituation självständigt, där rätten och nämnden tar i beaktning om det föreligger särskilda svårigheter för individen att på egen hand skaffa bostad. I de fall då individen är i behov av hjälp för att lösa sin bostadssituation kan offentliga aktörer tillhandahålla redskap som ska hjälpa denne att göra detta. I det stora hela genomsyras empirin tydligt av att individen självständigt har ansvar för att lösa sin bostadssituation. Den övergripande diskursen kan således förstås som att instanserna anser att individen har ett ansvar att självständigt bidra till att uppnå en skälig levnadsnivå.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att begreppet "skälig levnadsnivå" lämnar stort utrymme för tolkningsmöjligheter och inte alltid är helt entydigt. Trots att ett antal teman har identifierats utifrån empirin, har två huvudsakliga diskurser alltså präglat analysen. Den första huvudsakliga diskursen är möjligheten att uppnå en skälig levnadsnivå genom en tillfällig bostad. Denna diskurs innebär att individer står inför osäkra framtidsutsikter vad gäller dess bostadssituation. Att individer får beviljat en tillfällig bostad, skapar en tillfällig trygghet. Faktumet att offentliga aktörer tillhandahåller tillfälliga lösningar kan uppfattas som att de skjuter på problemet till framtiden. Den andra diskursen som dominerat stora delar av analysen har varit det enskilda ansvar som åläggs individen i bostadssökandet. Således kan det förstås att individen har ett eget ansvar att uppnå en skälig levnadsnivå.

Med denna uppsats visar vi, genom att kolla på närmare på och analysera domstolsbeslut, hur begreppet "skälig levnadsnivå" avseende enskildas bostadssituation kan framställas av beslutsfattande myndigheter samt vilka diskurser som identifierats kring begreppet. Uppsatsen bidrar följaktligen till en insikt i hur användningen av begreppet kan se ut samt hur användningen påverkar diskurserna kring det.

Det bör lyftas att denna studie utifrån sin kvalitativa karaktär inte kan generera i generaliserbara resultat, utan är en av flera tolkningar. Studien är likväl av betydelse för att fortsätta diskussionen kring begreppet, då det är beroende av den tid och de förhållanden vi lever under. Studiens slutsatser har betydelse och relevans för utövandet av socialt arbete, då skälig levnadsnivå är ett begrepp som socialarbetare kontinuerligt stöter på i sitt yrkesutövande och ett begrepp som påverkas av den rådande diskursen. Det är av stor vikt att diskussionen hålls vid liv för att utmana och utveckla de rådande diskurserna kring begreppet.

Utifrån denna studies resultat och slutsatser finns det flera intressanta utgångspunkter att ytterligare fördjupa sig i framöver. Det hade varit intressant att undersöka om socialtjänsten inom olika kommuner resonerar olika kring skälig levnadsnivå i förhållande till bistånd till bostad. Är bostadsmarknaden en faktor i bedömningen av skälig levnadsnivå? Kommer storleken på kommunen påverka biståndshandläggares bedömningar? Har skälig levnadsnivå olika innebörder beroende på vilken kommun du bor i och vilka förutsättningar som finns där?

Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Alexius, Katarina & Pia Kjellbom (2012) Socialrättsliga principer vid risk för vräkning - finns det i Sverige en rätt till boende, bostad eller ett hem?. *Juridisk tidskrift*, (2): 273-298.

Andersson, Håkan (2006) Rättens narratologiska dimensioner – interaktion och konstruktion. I: Gräns, Minna & Staffan Westerlund (red.) *Interaktiv rättsvetenskap - En antologi*. Uppsala: Uppsala universitet.

Bergmark, Åke (2013) Ekonomiskt bistånd - En urholkad stödform. *Socionomen: socionomens forskningssupplement*, 34 (6): 22-31.

Bergström, Göran & Kristina Boréus (2012) Diskursanalys. I: Bergström, Göran & Kristina Boréus (red.) *Textens mening och makt - metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Boréus, Kristina (2015) Diskursanalys. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Boverket (2020) Rätt till bostad?

[<https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/vad-sager-lagen/ratt-till-bostad/>]. Hämtat: 2021-04-06.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.

Burr, Vivien (2015) *Social constructionism*. London: Routledge.

FN (2008) *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. UNRIC Brussels.

Kjellbom, Pia (2014) *Påtvingad avflyttning från bostad - En rättsociologisk studie av socialtjänstens roll i teori och praktik*. Stockholms universitet.

Kjellbom, Pia (2017) Ramar eller rättigheter? Om tolkningen av socialtjänstlagens biståndsbestämmelse när barn riskerar att förlora sitt hem. *Retfærd*, (3-4): 117-131.

Lind, Rolf (2019) *Vidga vetandet*. Lund: Studentlitteratur AB.

Moreno, Gustavo, Eva Nyberg, Marcela Puga & Annika Öhlin (2017) *Bostadslöshet som uppväxtvillkor - Barns och föräldrars vardagsliv i en familj som saknar egen bostad*. FoU Södertörn skriftserie.

Nussbaum, Martha C. (2011) *Främja förmågor - en modell för mänsklig utveckling*. Stockholm: Karneval förlag.

Phillips, Louise & Marianne Winther Jørgensen (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Prop. 2000/01:26. Bostadsförsörjningsfrågor m.m.

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Sahlin, Ingrid (2013) Bostadslöshet som politiskt resultat. *Fronesis*, (42–43): 53-64.

SFS 1949:105. Tryckfrihetsförordning.

SFS 2001:453. Socialtjänstlag.

Socialstyrelsen (2013) *Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten*. Socialstyrelsen.

SOU 2005:34. *Socialtjänsten och den fria rörligheten, del 2*. Betänkande av Utredningen om socialtjänsten och den fria rörligheten.

Svensson, Gustav (2000) *Skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor: bedömning i förvaltningsdomstolar och socialnämnder*. Stockholm: Norstedts juridik.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.